

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ «УНІВЕРСУМ»

Циклова комісія з видавничої справи, культури та української філології

ДИПЛОМНА РОБОТА

**РОБОТА РЕДАКТОРА НАД УКЛАДАННЯМ ХУДОЖНЬОГО
ВИДАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ПОДАРУНКОВОГО ВИДАННЯ ПРО
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ БІОГРАФІЇ АВТОРА ТА ЇЇ
КІНЕМАТОГРАФІЧНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ)**

студентки IV курсу
групи ВСРфмб-1-21-4.0д
спеціальності 061 Журналістика
освітньо-професійної програми
«Видавнича справа та редагування»
освітньо-професійного ступеня
«фаховий молодший бакалавр»
Пясецької Олександри Миколаївни
Керівник: Ліна ШЕНДЕРІВСЬКА,
канд. ек. наук, доцент

Рекомендовано до захисту
ЦК з видавничої справи,
культури та української філології
Протокол від «__» _____
2025 р. № _____
Голова ЦК _____ Олена ГРУЗДЬОВА

Захищено «__» _____ 2025 р.
Оцінка _____

Оцінка за стобальною шкалою, рейтингова оцінка

Протокол ЕК від «__» _____ 2025 р.
№ _____

Голова ЕК _____ Радміла СЕГОЛ,
кандидат наук із соціальних
комунікацій, доцент кафедри
видавничої справи та редагування
Навчально-наукового
видавничо-поліграфічного інституту
Національно технічного університету
України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ РЕДАКТОРА З ХУДОЖНІМ ВИДАННЯМ	5
1.1 Основні функції редактора при підготовці художнього видання.....	5
1.2 Особливості роботи редактора з текстом художнього видання.....	8
1.3 Особливості роботи редактора з оформленням художнього видання.....	13
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ПОДАРУНКОВОГО ВИДАННЯ.....	22
2.1 Поняття та характеристика подарункових видань.....	22
2.2 Ілюстративне оформлення як частина концепції подарункових видань.....	28
2.3 Редакційні вимоги до естетичного та змістовного компонента подарункових видань.....	33
Висновки до розділу 2.....	34
РОЗДІЛ 3 БІОГРАФІЯ АВТОРА ТА КІНЕМАТОГРАФІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	36
3.1 Інтерпретація біографії автора у кінематографі: основні акценти та відмінності.....	36
3.2 Аналіз художніх прийомів у відтворенні біографії на екрані.....	41
3.3 Вплив екранізацій на творчу спадщину автора.....	44
Висновки до розділу 3.....	51
РОЗДІЛ 4 РОБОТА НАД ХУДОЖНЬО-ПОДАРУНКОВИМ ВИДАННЯМ «Творець Вінні-Пуха: екранний і справжній Алан Мілн».....	53
4.1 Загальна характеристика проєкту.....	53
4.2 Розповсюдження та просування видання.....	58
Висновки до розділу 4.....	60
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному світі, де візуальний контент все щільніше вкорінюється, праця редактора у створенні подарункового видання набуває особливого значення. Подарункові видання стають дзеркалом культурних та суспільних реалій, дозволяючи розповіді різноманітних історій та висловлювання різних думок в форматі найвищої якості.

З початком повномасштабного вторгнення російська література покинула український книжковий ринок, що відкрило широкі перспективи для української видавничої справи. Всупереч постійним обстрілам та перебоям з електрикою, українські видавництва готують і випускають високоякісні та оригінальні книги, експериментуючи з жанрами, форматами та змістом, орієнтуючись на інноваційні підходи. Таким чином, стимулюючи населення купувати та читати, відкривати нові історії та пізнавати себе через книжкові сторінки.

Мета дослідження — розкрити особливості роботи редактора над оформленням художньої книги на прикладі подарункового видання.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- визначити особливості редагування художньої літератури;
- дослідити специфіку оформлення подарункового видання;
- розробити концепцію подарункового видання, склавши технічні характеристики та дизайн видання.

Об'єкт дослідження — художньо-біографічне, подарункове видання.

Предмет дослідження — художньо-технічне оформлення книги.

Для написання дипломної роботи використано такі **методи дослідження**: метод дослідження та моніторингу видавничого ринку подарункових, художніх видань; експериментальний підхід, що здійснюється шляхом реалізації експериментів для оцінки ефективності різних елементів подарункових видань серед читачів; метод контент-аналізу, що полягає в аналізі структури, сюжету та елементів художніх подарункових видань, з метою виявлення повторювальних

патернів та особливих характеристик; метод аналізу та взаємодії із читачем, що базується на відгуках читачів на всіх етапах читання подарункового видання.

Теоретичне значення. У дипломній роботі систематизовано та проаналізовано теоретичний матеріал про подарункові художні видання та особливості редагування біографічної літератури.

Практичне значення. Дипломна робота може бути корисною для студентів, фахівців видавничої галузі, які планують видавати подарункове видання.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох основних розділів та підрозділів, висновку, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг сторінок — 64, з них основного тексту — 60.

РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ РЕДАКТОРА З ХУДОЖНІМ ВИДАННЯМ

1.1 Основні функції редактора при підготовці художнього видання

Стівен Кінг каже: «Писати — це людське, редагувати — божественне» [33]. Основна роль редактора полягає в тому, щоб допомогти автору (художнього чи нехудожнього твору) реалізувати на сторінці весь потенціал історії, яку він має розповісти; спрямувати його на правильний шлях, щоб він досягнув наміченої мети. Це і є структурне та стилістичне редагування, яке має справу з більшістю проблемами книги.

Прочитавши рукопис — редактор має дати час історії (художній чи нехудожній) влягтися в голову. Після цього він має написати редакторський висновок, і перше — це огляд твору. Це не просто синопсис сюжету, а спроба визначити, про що твір, в чому суть історії. Якщо не була зрозуміла суть, то скоріш за все, що письменник також не розуміє суті. Або ж суті може бути більше однієї, що свідчить про те, що автор не прийняв остаточного рішення щодо напрямку рукопису. Не маючи змоги визначити, про що йдеться в історії, автор не зможе вдосконалити свій твір у подальшому редагуванні.

Звіт редактора — це документ, яким автор керуватиметься під час роботи над наступною редакцією твору. Редакційний звіт надає незалежну, професійну оцінку вашої роботи.

Редактор/оцінювач надає письмовий звіт, в якому вказані сильні та слабкі сторони роботи: структури, темпу, розвитку сюжету і персонажів, жанру, стилю, використання мови, послідовності та цілісності, а також будь-які інші питання, які можуть мати відношення до рукопису, наприклад, етичні та юридичні аспекти. У звіті будуть також розглянуті питання «придатності до друку» рукопису і запропоновані рекомендації щодо роботи над наступним проєктом.

Існує кілька основних «правил» щодо написання твору з погляду перелічених вище елементів — сюжету, розвитку персонажів, структури, використання мови тощо. Редактор зважає на це все і те, як вони працюють на досягнення задуму автора. Іноді цей процес важливий просто для того, щоб допомогти автору прояснити, яким є його задум. Звісно, письменники можуть порушувати правила, і якщо вони роблять це добре, то можуть мати неабиякий успіх. Але для цього потрібна неабияка майстерність [40].

Книжкові редактори натрапляють на труднощі: якщо їхня робота виконана добре, вона абсолютно непомітна; авторський задум просвічує крізь неї, і читач ніколи не стикається зі стилістичними проблемами, які заважали в первинному рукописі. У процесі редагування художнього твору редактор часто зосереджується на формальних моментах — граматиці, пунктуації, стилістичних помилках. Втім, така увага до технічної складової тексту іноді затьмарює головне — авторський задум і голос. Саме тому важливо не втратити з поля зору автора, адже без нього редагування як процес втрачає сенс. Коли редактор підходить до тексту виключно як до об'єкта для виправлень, виникає ризик знецінити унікальність авторського стилю.

Редактор має пам'ятати, що його робота полягає не лише у покращенні тексту, а й у взаємодії з автором. Редагування не повинно бути протиставленням одного фахівця іншому, навпаки — ефективна редакторська діяльність передбачає партнерство. Звісно, не всі автори відкриті до змін: хтось вважає свою працю завершеною, інші не готові сприймати критику. Проте незалежно від цього, редактор повинен прагнути до конструктивної співпраці, дотримуючись професійної етики та принципу взаємної поваги. Ключовою в цьому процесі є емпатія. Твір для автора — це не просто текст, а результат емоційної, інтелектуальної та часто особистої праці. У багатьох випадках саме редактор стає першою людиною, яка ознайомлюється з цим матеріалом. Відтак важливо ставитися до нього з такою самою обережністю, з якою автор створював кожне речення. Адже для кожного автора їхній твір є їх «дитиною».

Водночас професійний редактор має уникати спокуси нав'язати власне бачення тексту. Втручання в авторський стиль, коли воно не обґрунтоване об'єктивними недоліками, може призвести до зникнення унікального авторського голосу. Редактор має не підміняти автора, а підтримувати його. Допустиме усунення надмірностей, структурних недоліків чи стилістичних суперечностей, проте будь-яке редагування має бути спрямоване на збереження оригінальної інтенції тексту. У цьому контексті редактор виконує роль непомітного посередника між автором і читачем — майстра, що вдосконалює текст, не змінюючи його суті.

Ще один важливий аспект — прозорість дій редактора. Виправлення та коментарі повинні бути зрозумілими для автора. Замість прямого редагування, іноді доречніше залишити заувагу з поясненням і пропозицією змін. Це особливо актуально для питань стилістики чи лексики, які залишають простір для суб'єктивної інтерпретації. Таким чином автор не лише отримує професійну допомогу, а й зберігає контроль над текстом. Таке редагування формує довіру та відкриває простір для конструктивного діалогу.

Адже редактор і автор, попри різні функції, мають спільну мету — створити текст, який буде зрозумілим і привабливим для читача. Тому редактору варто уникати надмірного дотримання правил заради самих правил. Мова змінюється, і сучасні тексти нерідко відходять від традиційних граматичних норм, що дозволяє авторам досягати нових художніх ефектів. Редактору важливо орієнтуватися не лише на формальні вимоги, а й на те, як зміни вплинуть на загальне сприйняття тексту.

З огляду на це, редактор повинен добре розумітися не лише на мовних правилах, а й на принципах сторітелінгу. Знання структурних і наративних засад оповіді дозволяє не лише точніше виявляти слабкі місця тексту, а й запропонувати ефективні рішення, які не суперечитимуть загальній логіці твору. Вивчення практик сторітелінгу, зокрема через художню літературу, сценарну майстерність або відповідні методичні посібники, допомагає редактору краще орієнтуватися в художньому контексті.

Важливою також є редакторська практика. Редактор повинен постійно вдосконалювати свої навички, працюючи з різними текстами. Це дозволяє не лише розвивати технічні вміння, а й формувати інтуїцію щодо ритму, логіки та емоційної структури тексту. Під час такої практики варто фіксувати мотивацію кожної зміни, аналізувати свої дії та ставити собі запитання: чи справді ця правка робить текст кращим [40]?

Підсумовуючи, варто наголосити, що ефективна редакторська діяльність тримається на трьох головних засадах — повазі до автора, прозорості у спілкуванні та відкритості до співпраці. Дотримання цих принципів допомагає не лише створити якісний продукт, але й забезпечити комфортний і творчий процес редагування, в якому зберігається баланс між технічним вдосконаленням тексту та збереженням його авторської природи. І завдяки цьому вийде надалі якісний продукт.

1.2 Особливості роботи редактора з текстом художнього видання

У цій частині хотілося б зосередитись на темі ролі редактора художньої літератури. Письмо вимагає часу, а редагування художньої літератури часто здається, що воно ніколи не закінчиться. Деяким письменникам подобається цей процес, але багатьом ні — саме тому існують професійні редактори художньої літератури. Однією з переваг професійного редагування художньої літератури є додатково відшліфований фінальний рукопис. Автори всіх видів (самвидавні, традиційні, гібридні) наголошують на важливості найму редактора. Тому що професійні редактори знайомі з усіма видами художньої літератури та редагування.

Відповідальність редактора художньої літератури полягає в тому, щоб покращити твір, зберігаючи при цьому авторський голос. Художні редактори повинні вміти об'єктивно підходити до кожного виду редагування, якого може потребувати рукопис:

- Літературне редагування: цей тип змістовного редагування фокусується на сюжеті, персонажах і темпі. Він стосується змісту, а не самої мови.
- Коректура: вона стосується власне мови. Редактор переглядає такі елементи, як граматики, орфографія та пунктуація.
- Вичитка: цей тип редагування зосереджується на ретельній перевірці як наповнення, так і мови за допомогою багаторазового читання. Це завершальний етап шліфування рукопису.

Літературне редагування займає центральне місце, коли йдеться про сюжетну структуру художньої літератури, розвиток персонажів і загальний темп твору. Все розвивається від початку до кінця. Наприклад, якщо у героя мати — кальмар, але він без роздумів їсть кальмарів, доведеться виправити це під час редагування сюжету. Побудова світу та темп історії також підпадають під цей тип редагування художньої літератури. Адже читачі швидко помічають розбіжності під час ознайомлення з художнім твором [39].

Літературне редагування — це професійна практика, що має на меті аналізувати й покращувати мовний витвір перед друком. Ґрунтується вона на критичному дослідженні твору задля об'єктивної оцінки та підтримки автора у вдосконаленні форми й суті матеріалу. Отже, це своєрідна інтелектуальна перевірка рукопису, ключем до якої є редакторський аналіз, що сприяє оцінюванню рукопису, виявленню вад, направлення автора у правильному напрямку працюючи над покращенням рукопису.

Досить часто літературне редагування асоціюють із мовною правкою твору та коректурою, хоча ці процеси — лише складові редакторської роботи. Літературне редагування — це всеосяжний, багатогранний аналіз твору, заглиблення у творчу майстерню автора, щоб зрозуміти, що хотів передати автор, яким був його задум, з якою метою він написав текст.

Літературне редагування слід виконувати разом з іншими видами редагування — технічним та художнім, оскільки історично ці три напрямки були нероздільні. У цій системі літературне редагування вирізняється перш за все

роботою над композицією матеріалу, складовими змісту та тими первинними формами вираження змісту, без яких він не існує. Відтак знання основ технічного та художнього редагування, правил верстання є необхідною умовою для ефективної роботи літературного редактора в сучасній видавничій справі. Для оволодіння технологією редагування редакторіві потрібні знання з суміжних до редагування дисциплін — лінгвістики, логіки, психології тощо [14].

Коректура має справу з фактичною мовою рукопису — орфографією, граматиною тощо. Вона також звертає увагу на узгодженість стилю та часових форм у всьому рукописі. Наприклад, якщо ви розповідаєте історію в минулому часі, а в наступний момент — у теперішньому (за винятком художніх вольностей), то це буде виправлено під час коректури. Або, ще краще, якщо в рукописі багато пасивних дієприкметників, редакторська правка може виявитися корисною [40].

Теоретично, коректура легша для редагування. Це пояснюється тим, що коректори, на відміну від редакторів, зосереджуються лише на лінгвістичній правильності, не занурюючись у фактичні неточності.

До компетенції коректора також входить: уніфікація позначення абревіатур, символів, посилань та власних назв; перевірка коректності нумерації виносков, таблиць та ілюстрацій; контроль переносу слів між рядками та маркування кінця рядка.

Ще донедавна для позначення окремих помилок використовувалися так звані коректорські позначки. Однак зараз, з розвитком цифровізації, вони поступово відходять у минуле.

Види коректури:

- авторська коректура — перший етап виправлення помилок та неточностей у тексті; найчастіше застосовується до літературних творів. Автор або перекладач зобов'язаний здійснити її самостійно або доручити комусь зробити це замість нього;
- редакторська правка — базується на постійній взаємодії між автором статті або книги та головним редактором, який визначає обсяг і статус правки.

Включає оцінку виправлень, внесених автором, а також ретельну вичитку та редагування;

- технічна коректура — приведення затвердженого редактором, автором, перекладачем документа у відповідність до шрифтового набору (верстка).

Слід зауважити, що дотепер — до ери загальної цифровізації — послідовні виправлення вносили за допомогою різних кольорів. Наприклад, синій колір призначався для основного редагування, а червоний — для вичитки та технічного редагування. Автор позначав помилки ручкою, а друкар — чорним кольором [22].

Вичитка часто є завершальним етапом у процесі редагування. Це остання перевірка, щоб переконатися, що мова і логіка рукопису знаходяться в ідеальній формі. Вичитка — це поєднання копірайтингу та технічного редагування, але не настільки інтенсивне (оскільки більша частина роботи на цьому етапі вже має бути виконана).

Цей етап ставить такі питання, як «Чи залишилися друкарські помилки?», «Чи є остаточний рукопис цілісним?», «Чи розвивається історія логічно і послідовно?». Це необхідний вид редагування, який дійсно закріплює вже виконану роботу, щоб допомогти рукопису виділитися.

І саморедагування, і професійне редагування мають своє місце у створенні готового художнього рукопису. Коли справа доходить до самостійного редагування художнього твору, можна наблизитися до досконалості настільки, наскільки це дозволить розум.

Однією з переваг професійного редагування є отримання об'єктивного зворотного зв'язку, якого не вистачало б при самостійному редагуванні художнього твору. Ті два розділи, де ваш персонаж стає одержимим, а потім повертається до будинку свого дитинства? Це може бути краще як один розділ — або, можливо, три.

Редактор може запропонувати такі речі, щоб покращити твір. Автор рідко може поглянути на власний твір з такої точки зору. Але, врешті-решт, це все про пошук балансу між вдосконаленням вашого рукопису шляхом саморедагування та професійним редагуванням.

Хоча переваги професійного редагування неможливо применшити, воно не позбавлене випробувань і труднощів. Автори та професійні редактори стикаються з різними проблемами, коли справа доходить до редагування художньої літератури.

Прокляття існування редактора та письменника. Проблеми з сюжетом і структурою не є навмисними. Найчастіше вони вимагають багато роботи, щоб їх виправити. Іноді через них доводиться переписувати цілі розділи. Наприклад, скажімо, сестра Барбари помирає і воскресає завдяки чарівній статуї, що стоїть на їхньому подвір'ї. Через кілька розділів Барбара несподівано впадає у відчай. Здавалося б, хтось повинен був повернути її назад у той самий спосіб, чи не так? Проте жоден персонаж навіть не згадує про статуетку, яка могла б її врятувати. Це сюжетна діра.

Розв'язання проблем зі структурою та сюжетом завжди є складним завданням для редакторів, просто тому, що письменникові доведеться натиснути на педаль газу і виштовхнути якесь рішення. У випадку з Барбарою рішення може бути таким же простим, як створення правил для статуї.

Будь-яке редагування художньої літератури має враховувати послідовність. Це одна з речей, якої прагнуть читачі, коли починають читати історію. Це не означає, що на цьому шляху не може бути сюрпризів. Але мова, сюжет і персонаж — усе це сприяє зануренню читача в художню літературу, а послідовність допомагає йому зрозуміти, що він читає і про кого він читає.

Найкращі повороти узгоджуються з усталеним сюжетом і персонажами — з послідовністю усталеного жанру, якщо хочете. Уявіть, що ви читаєте історичний роман, і на третій чверті на вас нападають інопланетяни. Ніякої зав'язки, ніяких вказівок на те, що сюжет саме до цього йшов. Це непослідовно. Хоча напад прибульців може бути захопливим у науковій фантастиці — навіть у деяких піджанрах фентезі — він не дуже добре підходить для історичного роману.

Редагування художньої літератури — це спільний процес. Важливо розуміти це, якщо ви хочете бути максимально ефективними під час будь-якої форми редагування рукопису [40].

1.3 Особливості роботи редактора з оформленням художнього видання

Працюючи над візуальною стороною книг, графічні дизайнери, ілюстратори та друкарі допомагають створити ідеальний досвід читання. Дизайн книг не надто відрізняється від інших видів дизайну. Багато залежить від типу книги — художня література оформлюється інакше, ніж, до прикладу, путівники. І певно, єдине правило, яке не можна ігнорувати — це те, що хтось збирається читати книгу, тому не треба ускладнювати їм цей процес.

У Середньовіччі саме католицькі монахи відігравали ключову роль у збереженні європейської писемної культури. Вони працювали в умовах тиші й усамітнення, що відповідало як релігійним практикам, так і вимогам до зосередженості під час копіювання текстів. Емоції та втома, що накопичувались у процесі переписування книг, знаходили вихід у коротких зауваженнях, які монахи залишали на полях. Як зазначає Кіт Г'юстон у своїй праці «Книга: Дослідження найпотужнішого об'єкта нашого часу від палітурки до палітурки», один з таких записів звучав так: «Письмо — це надмірна праця. Спина горбиться, зір слабшає, боки і живіт крутяться».

З тих часів тема побудови сторінки та розміщення тексту не втратила своєї актуальності. Питання гармонійності пропорцій полів та сторінки обговорюється ще з доби Середньовіччя. У XX столітті над ним працював Ян Ціхольд. У 1920-х роках він підходив до цього питання з модерністських позицій, пропонуючи радикальні рішення, тоді як у 1940-1950-х роках його бачення стало консервативнішим і опиралося на класичні традиції. Обидві концепції Ціхольда, хоча й протилежні за духом, вражали продуманістю та естетикою.

У 1990-х роках до цієї теми звернувся Йост Хочулі — швейцарський типограф і автор, який писав про дизайн книги. Він сформулював комплексний підхід до її оцінювання, наголошуючи на необхідності гармонії між шрифтом і змістом, збалансованості тексту й ілюстрацій, відповідності матеріалів, зокрема

типу паперу, а також на важливості таких технічних деталей, як орієнтація волокон у корінці. Хочулі підкреслював, що книжка є не лише носієм тексту, а й цілісним об'єктом, де форма підпорядковується функції.

Пшемек Дембовський, графічний дизайнер, видавець і співзасновник видавництва *Karakter*, зазначає, що книжки можна умовно поділити на дві категорії: ті, що призначені для читання, і ті, що створені передусім для візуального сприйняття. Його міркування зосереджені здебільшого на перших, адже саме для них особливо важливе дотримання ергономічних принципів. Текст повинен бути легким для читання, сприйматися без додаткових зусиль, а макет сторінки має відповідати його змісту та підкреслювати головне.

На думку Дембовського, успішний дизайн допомагає зробити комунікацію між текстом і читачем ефективною. У структурі книжки все має бути логічно й функціонально: виноски повинні легко впізнаватися, заголовки — одразу вирізнятися серед основного тексту, таблиці та розрахунки — бути помітними та зручними для сприйняття. Це може здаватися очевидним, але варто замислитися: що відчує читач, коли виноски зовні нагадуватимуть підписи до зображень, а нумерація сторінок буде настільки невдалою, що її легко переплутати з позначками виносок? Якщо ж цитати не будуть чітко виокремлені, вони зіллються з основним текстом і втратять акцент. У таких випадках дизайнеру варто визнати, що перед ним постала проблема, яка потребує негайного вирішення.

Розглянемо збірку есеїв Марціна Віча «Як я перестав любити дизайн» («*Jak Przestałem Kochać Design*»). Важко знайти рецензію, в якій би не згадувалося про дизайн обкладинки чи, точніше, суперобкладинки. Дембовський зупинився на дизайні без дизайну, і це найкращий вид промоції, який тільки міг бути для цієї книжки.

Сердита жінка на обкладинці збірки оповідань «*Uprawa Roślin Południowych Metodą Mieczurina*» («Вирощування південних рослин за методом Мічуріна») Вероніки Мурек дивиться на читача так, ніби ображена тим, що хтось наважився зняти її з картини Рогіра ван дер Вейдена. На перший погляд, тут нічого не поєднується: светр не пасує до пані, пані — до лісу, назва — до книжки. Навіть

зміст книги ніби «відірваний» від реальності. І в цьому — сила цього твору. Ілюстрація, намальована Івоною Хмелевською, є ідеальним вступом до світу, створеного письменницею. Ця шанована авторка книжок-картинок іноді створює обкладинки для художньої літератури, але це забирає багато енергії.

Хоча обкладинка відіграє важливу роль у сприйнятті книги, справжня цінність завжди приховується всередині. Про це розповідає ілюстраторка та графічна дизайнерка Ола Непсуй, наголошуючи на тому, що видавці рідко наважуються додавати ілюстрації до книжок для дорослих. На її думку, це пов'язано насамперед із меншими накладками, а отже, з обмеженими бюджетами, які не дозволяють забезпечити високоякісний друк, і ілюстративне оформлення. Крім того, залишається страх, що ілюстрації будуть асоціюватися з дитячими виданнями, що може відштовхнути дорослу аудиторію.

Попри це, вдало поєднані текст і зображення надають книзі особливого ритму. Слово і візуальний образ — це два способи інтерпретації одного й того ж змісту, кожен з яких виникає у творчій уяві письменника або художника. Ілюстрація не просто супроводжує текст — вона відгукується на його внутрішню енергію, підсилює її, задає темп і розширює простір для інтерпретації. Вона символічна за своєю природою й водночас здатна скеровувати читача, збагачуючи його досвід.

Працюючи над книжковими ілюстраціями, Ола Непсуй ставить на перше місце довіру з боку автора та видавця. Водночас вона покладається на уяву як на головний інструмент створення зображень, що розширюють межі художнього світу книги. Її мета — створити паралельну реальність, яка не вступає в суперечність із текстом, а доповнює його і запрошує читача до занурення у світ фантазії. За словами самої Непсуй, вона намагається уникати прямого дублювання змісту, натомість розкриваючи настрій і підтекст. Разом із тим вона визнає, що ілюстрування наукової літератури — це зовсім інший процес, де головне завдання ілюстрації — допомогти читачеві засвоїти інформацію.

Графіка, за її переконанням, теж має мову. Пікассо свого часу стверджував, що лінія — це найскладніший виразний засіб. Її форма передає емоцію: вузька —

говорить пошепки, нерівна — вказує на напруження чи невпевненість, товста — готується до крику. Подібно працюють і кольори. Наприклад, насичений бірюзовий, використаний як геометрична пляма, може підкреслити динамічний настрій кримінального роману, влучно відтіняючи текст і не заважаючи сприйняттю. У своїй інтерпретації роману «Маямі Блюз» Чарльза Віллефорда Непсуй використала виразні, чіткі лінії — її проста, але емоційно насичена графіка точно передає атмосферу книги [33].

У процесі створення художнього видання важливу роль відіграє команда дизайнерів, яка відповідає за формування візуальної частини книги. Дизайнери працюють у тісній співпраці з редакторами, відділом продажів і виробництвом, розробляючи концепцію обкладинки, що має вирізнитися серед конкурентних видань. Створення обкладинки передбачає не лише естетичну розробку ілюстрацій та типографіки, а й ретельну роботу над технічними аспектами — корінцем, задньою сторінкою, оздобленням і відповідністю до поліграфічних вимог. Іноді для реалізації дизайнерських рішень залучаються позаштатні ілюстратори, фотографи чи художники. На кожному етапі створення обкладинки важливою є перевірка відповідності концепції очікуванням редакційної ради та маркетингової стратегії. Дизайн не лише відображає зміст книги, а й виконує роль комунікативного інструмента, що формує перше враження читача. Ось приклад які люди залучені під час розробки книжкових обкладинок у видавництві «Penguin Random House»:

Асистенти дизайнерів забезпечують підтримку основної команди, виконуючи широке коло завдань — від підготовки макетів до друку до верстки внутрішніх розворотів для ілюстрованих видань. Вони часто займаються створенням окремих графічних елементів, адаптацією матеріалів для виробництва та координацією із суміжними відділами. Робота асистента передбачає високу організованість, увагу до деталей і здатність працювати в умовах стислих термінів. Через постійну взаємодію з усіма ланками видавничого процесу ці фахівці добре орієнтуються в усіх етапах виготовлення обкладинки.

Молодші дизайнери, як правило, виконують завдання, пов'язані з підготовкою до друку — створенням повного макета, додаванням технічних елементів (штрих-коду, логотипу, колофону, оздоблення). Водночас вони можуть брати участь у розробці дизайну для менш масштабних видань, зокрема перевидань чи книжок у м'якій обкладинці. Їхня робота вимагає розуміння взаємодії зображення та шрифтів, а також впевненого володіння спеціалізованими програмами (Adobe InDesign, Photoshop, Illustrator). Молодші спеціалісти часто виконують завдання, які закладають основу майбутнього візуального рішення.

Основні дизайнери займаються створенням як обкладинок, так і внутрішнього оформлення книжок. Вони формують візуальну концепцію, працюють над типографікою, координують комунікацію з фрілансерами, погоджують креативні рішення з редакційною групою, маркетологами та авторами. У роботі дизайнера велике значення мають гнучкість, вміння враховувати зауваження різних сторін і водночас зберігати ідею, що відповідає сутності книги. Крім того, дизайнер бере участь у бюджетуванні проєктів, веде переговори з виконавцями щодо гонорарів, що вимагає високої організованості й навичок проєктного менеджменту.

Старший дизайнер виконує управлінсько-креативну функцію: від розробки концепції до фінального втілення проєкту. Він координує замовлення ілюстрацій, веде переговори з митцями, підтримує арт-директора й виступає представником дизайн-відділу на міжвідомчих зустрічах. Важливою компонентом його роботи є наставництво — підтримка молодших спеціалістів, а також безперервне професійне самовдосконалення. Старший дизайнер має бути активним у професійній спільноті, слідкувати за сучасними тенденціями та підтримувати зв'язок із культурним середовищем, адже натхнення нерідко народжується поза межами офісу.

Редактор зображень спеціалізується на доборі готових візуальних матеріалів для обкладинок. Його робота полягає в пошуку відповідних зображень у музейних і приватних архівах, а також у бібліотеках зображень, у тісній співпраці з дизайнерами та редакторами. Важливою частиною завдань є забезпечення прав на

використання матеріалів, узгодження ліцензій, гонорарів і технічних параметрів зображень. Така діяльність вимагає глибоких знань у сфері мистецтва, аналітичного мислення, уважності до деталей і любові до читання, оскільки саме розуміння тексту дає змогу запропонувати влучний візуальний супровід.

Керівник студії відповідає за організаційний аспект дизайну — він забезпечує координацію між усіма відділами, контролює дотримання графіків і бюджетів, веде документацію, пов'язану з контрактами фрилансерів, і супроводжує проєкт від першого брифінгу до задачі до друку. Його завдання — створити умови для ефективної роботи креативної команди, водночас балансуючи між творчим процесом та виробничими дедлайнами. Для цієї ролі необхідні сильні комунікативні навички, досвід у проєктному менеджменті та здатність вирішувати нестандартні ситуації в реальному часі.

Артдиректор здійснює загальне керівництво дизайнерською командою та контролює усі творчі процеси. Його роль полягає в розподілі завдань між дизайнерами, кураторстві проєктів і наданні зворотного зв'язку. Артдиректор не виконує практичну роботу над обкладинками, але виступає стратегічним керівником, який бачить проєкт у цілому. Він допомагає долати творчі труднощі, пропонуючи нестандартні рішення або надихаючи команду на нові підходи. Успішна діяльність артдиректор ґрунтується на вмінні бачити як загальну картину, так і потенціал окремих дизайнерів, а також на здатності приймати відповідальні рішення.

Продакшн у видавництві — це команда, яка відповідає за перетворення видавничих ідей та концепцій на фізичну друковану книгу. Вона охоплює всі аспекти, пов'язані з друком, і забезпечує втілення творчого задуму у готовий продукт. На початкових етапах проєкту виробнича команда тісно співпрацює з редакторами, дизайнерами та друкарнями, консультує щодо витрат, термінів та найбільш ефективних методів друку. У процесі підготовки книги фахівці команди організовують набір тексту, слідкують за дотриманням дедлайнів, координують підготовку ілюстрацій до друку і підтримують зв'язок з відділом продажів щодо

кошторису. Після друку вони стежать за якістю тиражу, виявляють і вирішують можливі проблеми, а також гарантують своєчасну доставку книжок на склад.

Асистент виробництва виконує допоміжну роль у цьому процесі. Зокрема, він бере участь в управлінні великими перевиданнями назв дитячого каталогу Penguin Random House, серед яких — книги Роальда Даля, Жаклін Вілсон та серія «Щоденник слабака». Робота включає координацію з дизайнерськими й редакційними командами, щоб упевнитися в готовності всіх елементів до друку. Асистент виробництва також взаємодіє з зовнішніми постачальниками з Китаю, Європи, Азії, а також з локальними друкарнями в Австралії, Південній Африці та Індії. Додатково опікується спільними виданнями для різних мовних ринків і замовленнями для ритейлерів, як-от TK Maxx і Aldi. Ця посада вимагає високого рівня організованості, вміння розставляти пріоритети, комунікабельності та здатності працювати в умовах змінного навантаження.

Контролери виробництва здійснюють розрахунок витрат, планують і координують виготовлення книжок, спілкуючись із зовнішніми постачальниками та внутрішніми командами — дизайну, редакції, продажів і правовласників. У межах своїх обов'язків вони запитують і перевіряють ціни та графіки від друкарень, передають їх колегам для узгодження й організовують процес замовлення. Вони також відповідають за передпольотну перевірку готових до друку файлів, координують передачу матеріалів до друкарні та контролюють виготовлення пробних зразків до остаточного затвердження перед масовим друком. Ця роль вимагає уважності до деталей, відмінних комунікаційних навичок і здатності працювати під тиском.

Старший виробничий контролер виконує функції менеджера проєкту, супроводжуючи книгу від редагованого рукопису до надрукованих примірників. Він контролює дотримання графіка виробництва, вирішує питання з постачальниками, зокрема затримки або технічні проблеми з друком, передає рукописи до верстальників і координує затвердження макетів з редакційними командами. Крім того, старший контролер працює з відділом продажів над підготовкою ексклюзивних видань з особливими оздобленнями — наприклад, із

тисненням, напиленням або автографами. Ця посада вимагає гнучкості, вміння адаптуватися до непередбачуваних обставин та постійної готовності навчатися новому.

Менеджер з виробництва відповідає за випуск усіх книг у певних накладах. Його завдання — забезпечити вчасне і якісне виробництво кожної назви. Крім того, менеджер працює з особливо складними виданнями, серед яких — кулінарні книги, графічні романи та інші нестандартні проєкти. У його обов'язки також входить управління командою контролерів, підтримка колег і участь у проєктах, спрямованих на вдосконалення виробничих процесів.

На чолі всієї команди стоїть керівник виробництва. Саме він відповідає за стратегічне планування та загальну ефективність виробничого підрозділу. Його роль полягає у керуванні процесом перетворення рукопису та ілюстрацій на готову книжку. Він координує співпрацю внутрішніх команд — дизайнерів, редакторів, відділу продажів, прав і запасів — із зовнішніми підрядниками: друкарнями, верстальниками, репродукторами. Керівник виробництва забезпечує дотримання бюджетів і термінів, а також слідкує за високою якістю фінального продукту. Водночас він бере участь у формуванні стратегічного бачення видавництва, впроваджуючи інновації та покращення. Ця посада вимагає комунікативної майстерності, організованості та здатності творчо вирішувати проблеми [33].

Висновки до розділу 1

Редактор художнього видання виконує низку ключових функцій, що виходять за межі суто текстової роботи. Його завдання — забезпечити цілісність і якість книги як завершеного продукту. Це передбачає координацію між автором, дизайнером, ілюстратором і видавцем, а також прийняття рішень щодо загального концепту видання. Важливо не лише дотримання норм літературної мови та стилістичної послідовності, але й створення такої структури книги, яка буде зручною для читача й відповідатиме її змісту — від побудови сторінки до роботи з

виносками, заголовками, цитатами. У цьому сенсі редактор виступає як посередник між авторським задумом і читацьким досвідом, формуючи підхід до книжки як до єдиного комунікаційного об'єкта.

Редактор працює з художнім текстом не лише як з матеріалом для редагування, а як з основою для створення книжкового середовища. Його завдання полягає в тому, щоб забезпечити гармонію між літературним стилем автора і загальним тоном видання. Текст має бути не лише грамотним, а й легко сприйманим, структурованим відповідно до логіки сюжету й композиції. Важливим є також опрацювання виносок, цитат, діалогів — усіх елементів, які формують ритм читання.

Оформлення художнього видання — це простір співпраці редактора з дизайнером, ілюстратором і верстальником. Тут важливим є не лише естетичний аспект, а й функціональність: оформлення має доповнювати текст, не ускладнюючи сприйняття, а навпаки — посилюючи емоційний ефект. Ілюстрації, колір, типографіка, композиція — всі ці елементи повинні бути підпорядковані змісту книги. Вдало підібрана візуальна мова може значно розширити інтерпретаційні можливості читача. Як показує досвід дизайнерів, зокрема Оли Непсуй, навіть проста лінія або колірне пляма можуть стати продовженням тексту, якщо оформлення працює в тісному зв'язку з його ритмом і емоційним наповненням. У цьому процесі редактор виконує важливу функцію координатора, який забезпечує цілісність між словом і візуальним образом.

РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ПОДАРУНКОВОГО ВИДАННЯ

2.1 Поняття та характеристика подарункових видань

Подарункове видання — це книжка чи серія книжок, що виділяються витонченим оформленням, насиченим змістом, високоякісним друком та застосуванням коштовних матеріалів, як-от золоте тиснення, ілюстрації та інші деталі, що акцентують престиж видання. Головна функція такого видання — естетичне та високоякісне збагачення бібліотеки [21].

Ось що відрізняє подарункове видання від звичайного:

1. **Унікальний дизайн:** Подарункові видання часто мають унікальні елементи дизайну. Від елегантних футлярів і рельєфних обкладинок до ілюстрацій на замовлення та обрізів з напilenням — кожна деталь ретельно підібрана, щоб посилити естетичну привабливість книги.

2. **Підпис автора:** Однією з визначальних ознак спеціального видання є підпис автора. Ці примірники підписані особисто, що додає елементу автентичності та ексклюзивності. Володіти книгою з автографом автора — все одно, що тримати в руках частинку історії літератури.

3. **Обмежений тираж:** Спеціальні видання зазвичай випускаються в обмеженій кількості і часто пронумеровані. Цей дефіцит додає їм бажаності та інвестиційної цінності. Усвідомлення того, що лише обрані володіють цими виданнями, створює відчуття приналежності до ексклюзивного клубу.

4. **Додатковий контент:** Спеціальні видання іноді включають бонусний контент за межами основного тексту. Це може бути що завгодно — від авторської примітки до повного інтерв'ю з автором або навіть вилучені розділи — ці додаткові матеріали можуть дати глибше уявлення як про автора, так і про історію.

5. **Інвестиційна можливість:** Для колекціонерів спеціальні видання мають величезну привабливість. Це не просто книги, це інвестиції в літературну

спадщину. З часом ці видання часто зростають у ціні, особливо якщо за ними знімають великі фільми чи телепрограми [28].

Вперше подарункові видання з'явилися в Англії у 1820-х роках. Вони були створені за зразком давніх літературних альманахів, що видавалися у Франції та Німеччині, таких як *Almanach des Muses* (1765-1833) та *Musen-Almanach* Шиллера (1796-1800), але їм бракувало критичного престижу їхніх континентальних колег. Перший відомий приклад — «Не забувай мене» Рудольфа Аккермана з підзаголовком «Різдвяний та новорічний подарунок на 1823 рік», опублікований у листопаді 1822 року. Вона була декоративно переплетена і продавалася у футлярі. Вона мала успіх, і до 1832 року в Англії видавали шістдесят три різні щорічні подарункові книги. У 1826 році «Атлантичний сувенір» став першим американським щорічником.

Багато подарункових книг були одними з перших періодичних видань, які почали регулярно платити авторам і редакторам. Це приваблювало багатьох письменників, багато з яких пристосовували свої твори до читачів таких видань.

Вікторіанський ринок подарункових книг виник у часи масового виробництва, підвищення грамотності та зростаючого попиту серед покупців середнього класу. Більшість подарункових книг було створено з 1855 по 1875 рік, у «золотий вік» гравюри на дереві. Ці книжки, призначені для подарунків, зазвичай публікували наприкінці листопада до Різдва. Незважаючи на їхнє призначення як різдвяних подарунків, сезонний зміст не був головним критерієм для подарункових книг, натомість вони характеризувалися орнаментальними палітурками та вигадливими ілюстраціями.

Палітурки подарункових книг часто яскраві та вишукано позолочені. Подарункові книги були проявом культурного капіталу, і в багатьох випадках дизайн переважав над змістом, з акцентом на те, що томи радше можна було побачити, ніж прочитати. Сучасники критикували їхню перевагу естетичної форми над змістом, але їхні візуальні та матеріальні якості були бажаним доповненням до багатьох домашніх просторів середнього класу.

Майже всі вони містили гравюри на сталі — нову технологію, що з'явилася близько 1820 року, яка уможливила масове виробництво і витрати на яку компенсувалися можливістю перепродажу та багаторазового використання. Акварель стала популярною у 1830-х роках, а чорно-білі офорти дозволили людям із звичайними навичками розфарбовувати і демонструвати ці книжкові пластини, що дало більше підстав для цього захоплення [30].

Відколи люди купують подарунки на свята, вони купують книги. Книжки пропонують нескінченне розмаїття, їх легко загорнути, можна персоналізувати для одержувача і демонструвати як знак власної ідентичності. У багатьох відношеннях вони є квінтесенцією Різдва, Хануки, Кванзи чи іншого грудневого свята.

Так було з самого початку Різдва, яким ми його знаємо сьогодні — домашнє свято, яке зазвичай святкують вдома, у родинному колі, і на якому головною особливістю є обмін подарунками. «З кожним днем їх стає все більше», — писала газета «Нью-Йорк Таймс» про переповнені крамниці у 1895 році. «Люди, які купують книги, люди, які думають купити книги, і люди, які задаються питанням, чи є щось більш приємне у світі різдвяних задоволень».

Насправді, цей феномен можна простежити ще далі, до більш бурхливого коріння свята. Святвечір був сезоном святкувань ще задовго до того, як з'явився сам Йоль, щоб його святкувати. У ранніх сільськогосподарських суспільствах кінець збору врожаю відкривав коротке вікно з великою кількістю свіжих продуктів і м'яса, і не так багато роботи.

У цей розкішний сезон звичайні правила суспільства були послаблені, а щедрість — особливо з боку найщасливіших — заохочувалася. Ці свята мали багато назв; у Стародавньому Римі це були Сатурналії. І з тих давніх часів, коли люди дарували, вони дарували — по-своєму — книги.

Християнська церква кооптувала сатурналії, коли в четвертому столітті почала пропагувати Різдво, пояснює Стівен Ніссенбаум, почесний професор Массачусетського університету в Амхерсті та автор книги «Битва за Різдво: Соціальна та культурна історія нашого найзаповітнішого свята». Навіть після того, як язичницькі ритуали перетворилися на релігійний обряд наприкінці грудня,

подарунки продовжували фігурувати у святі, здебільшого як знаки уваги, якими дворяни обдаровували селян — часто це були вишукані страви чи напої, що зазвичай призначалися для заможних, — а не подарунки, якими обмінювалися члени родини.

Протягом століть Різдво зберігало вакхічний дух своїх попередників. Свято було настільки розпусним, що пуритани намагалися його заборонити: з 1659 по 1681 рік святкування Різдва в Массачусетсі було незаконним. Але на початку 19 століття ситуація почала змінюватися.

«Різдво перемістилося всередину, — каже Ніссенбаум. — Саме тоді воно починає ставати сімейним святом, яке ми визнаємо. І воно перетворюється з цього сезону беззаконня на домашнє свято не церквою, а капіталізмом».

Багаті купці втомилися мати справу з мародерськими бандами гуляк, які ходили містом, стукаючи каструлями, б'ючи вітрини та взагалі створюючи галас, що не йшов на користь бізнесу, і почали кампанію з ребрендингу Різдва як домашнього свята. Ключовий компонент: винайдення сучасного Санта-Клауса, значною мірою завдяки віршу Клементя Кларка Мура 1823 року «Візит Святого Миколая», також відомому як «Ніч перед Різдвом».

Книготорговці швидко відреагували на зростальний попит. Першу американську рекламу різдвяних подарунків, яку знайшов Ніссенбаум, розмістила книгарня в Салемі, штат Массачусетс, у 1806 році.

До середини 1800-х років багато видавництв почали випускати книги спеціально для подарунків на свята — від «Книги Святого Миколая» для дітей до «Літературної перлини», «Квітів любові» та «Подарунка любові» для дорослих. Ці спецвидання були гарно оформлені. «Це сезон книжкового цвітіння, — писала газета «Таймс» у 1851 році. «Свята впливають на книги, як квітець на дерева». Стаття продовжувала: «Тисячі людей справедливо вважають, що найбагатшим подарунком, який вони можуть зробити другові, є хороша книга; і вони, природно, бажають, щоб вона була не лише зовнішньо приємною, але й внутрішньо цінною».

Будь-яка книга була рідкісною розкішшю для більшості споживачів, але подарункова книга, покликана передавати прихильність до одержувача, мала бути

особливою. Ці книги «мають на меті репрезентувати автентичність і щирість, і все ж вони за визначенням були найбільш авангардними продуктами комерційної культури», — каже Ніссенбаум. «Вони призначені для того, щоб їх купували з єдиною метою — дарувати. Я не знаю нічого, що з'явилося раніше, що було б так задумано». Часто самі книги називалися на честь інших предметів розкоші, таких як коштовності («Аметист», «Діадема», «Перлина») або квіти («Різдвяні квіти», «Бутон троянди», «Гіацинт»), які можна було подарувати.

Купівля гарно переплетеного видання свідчила про власний соціальний статус, а також про пошану, якою користувався адресат. «Подарункову книгу слід вважати чарівним позначенням, — писала газета «Таймс» у 1914 році. «Воно означає витончений комплімент покупцеві книги, передбачає, що він надто скромний, надто безкорисливий, щоб купувати багато оздоблені томи для себе, що він купує їх лише для того, щоб подарувати друзям».

Видавці XIX століття заохочували таке ставлення до дарування книг, додаючи до подарункових книжок презентаційні таблички, які дарувальникові пропонувалося персоналізувати, заповнивши пропуски: «Від ____, на знак ____, для ____».

Вибираючи певний том або вписуючи послання, дарування книги «стає глибоко особистим заняттям, незважаючи на те, що виробництво книг є сильно індустріалізованою діяльністю», — каже Шафкат Таухід, старший викладач Відкритого університету і директор Баз даних читацького досвіду (RED), яка досліджує п'ять століть ставлення британців до книг за допомогою газет, листів, афіш, графіті та інших задокументованих джерел.

Вибір книги для подарунка був ще одним способом продемонструвати, наскільки добре ви знаєте одержувача. «Хоча майже будь-яка книга може бути доречним подарунком, якщо її дарують правильній людині, саме це маленьке «якщо» вимагає дискримінації з боку дарувальника», — писала газета «Таймс» у 1923 році.

Вибір правильної книги для дарування — це акт емпатії, продовжувала газета: «Необхідно уважно вивчити смаки людини, яка її отримає, і вибрати те, що

вона прочитає із задоволенням і віддасть почесне місце серед скарбів на своїх книжкових полицях».

Газети та журнали запропонували кураторські списки, які допоможуть покупцям зорієнтуватися у виборі. Сама газета «Таймс» рекомендувала своїм читачам книги для відпочинку з першого року видання; серед найкращих книг 1851 року були «надзвичайно приваблива» збірка найкращих творів Шекспіра та «надзвичайно гарний» том байок Езопа.

Вдало підібрана книга, особливо коли її дарує близька людина, стає частиною ідентичності одержувача — як психологічно, так і фізично, як об'єкт, що виставляється в його чи її домі. «Це дуже стійкий подарунок, — каже Таухід. — Навіть якщо ви не прочитаєте її одразу, вона стоятиме у вас на полиці. І ще довго після того, як дарувальник і одержувач розійдуться, книга все ще буде там».

Червона книга містить багато свідчень про вплив подарованих книг. У 1906 році Вірджинія Вулф (під дівочим прізвищем) написала своїй подрузі Вайолет Дікінсон, щоб подякувати їй за книгу, яку вона отримала на Різдво. «Я читаю твого Кітса з насолодою, як людина, що тримає в руках велике сяюче каміння, — писала вона. «Я підхоплююся і кричу в екстазі, і мої очі наповнюються такою насолодою, що я мушу кинути книгу і дивитися у вікно. Це прекрасне видання».

Американська література також пропонує приклади. Візьміть хоча б «Маленьких жінок» Луїзи Мей Олкотт, які відкриваються словами Джо Марч, що «Різдво не буде Різдвом без подарунків». Потім вона з радістю прокидається різдвяного ранку і виявляє під подушкою книжку в червоній обкладинці, призначену саме для неї.

«Вона розбудила Мег привітанням «Щасливого Різдва» і попросила її подивитися, що лежить у неї під подушкою, — пише Олкотт — Там виявилася книга в зеленій обкладинці, з тією ж картинкою всередині і кількома словами, написаними їхньою матір'ю, що зробило їхній єдиний подарунок дуже цінним в їхніх очах».

На початку XX століття багато прикрашені подарункові книги вікторіанської епохи вийшли з моди, оскільки поява паперу з деревної маси зробила книги в

цілому набагато доступнішими. Але популярність книжок як подарунків ніколи не згасала, незважаючи на обставини. «Не може бути кращого року, ніж цей, щоб дарувати книги на Різдво», — писала газета «Таймс» у 1933 році, в розпал Великої депресії. «У світі, сповненому змін і тривоги, сфера читання має цінності, які є більш привабливими, ніж будь-коли».

Донині не вщухає ажіотажний попит на святкові книжки, а видавці намагаються запропонувати споживачам щедрій асортимент, щоб спокусити їх. В Ісландії, яка підходить до цього явища наприкінці року з особливим азартом, його називають «jólábokaflod», або «різдвяним книжковим потопом».

І хоча у вашій місцевій книгарні може бути менше позолочених видань, ніж у 1850-х роках, все ще існує тенденція просувати і купувати в якості подарунків гарно оформлені книги у твердій обкладинці, а не м'які обкладинки, старі примірники або, що найгірше, електронні книги.

«Насправді нам більше не потрібні книги — у нас є інші способи читати, писати, спілкуватися і ділитися інформацією, висловлювати любов і прихильність до інших людей через подарунки або навіть виражати власну ідентичність, що є частиною функції книжкової полиці», — вважає Джессіка Прессман, професор англійської мови та порівняльного літературознавства в Державному університеті Сан-Дієго. «Ми можемо робити все це в цифровому форматі. І все ж ми продовжуємо повертатися до фізичної книги» [31].

2.2 Ілюстративне оформлення як частина концепції подарункових видань

До 1860-х років у створенні книжкових ілюстрацій брали участь і художник, і гравер. І робота художника, і «копія» гравера мали в Англії захист авторського права. Іноді художник і гравер були однією особою. Нова технологія зробила професію гравера застарілою (за винятком грошових знаків) близько 1860 року.

Гравери володіли власним мистецтвом перетворення кольорової картини на чорно-білу гравюру на сталі (а також її реверсування). Ці гравери часто

працювали по 12-16 годин на добу, а кожну лінію дряпали вручну на м'якій сталевій пластині зі збільшувальним склом в одній руці. Одна помилка могла зіпсувати всю пластину. В Англії було півдюжини граверів, які могли легко впоратися з цією роботою, виходячи з обсягу виготовлених офортів. Кілька з цих популярних граверів були прийняті до Королівської академії, зокрема Вільям Генрі Мот. Тут, однак, гравера саркастично називали «копіювальником», і тому він обмежився званням асоційованого члена Королівської академії; їх також застерігали від «піратства». Проте, гравер був найбільш високооплачуваною особою у книжковому виробництві (але за кількістю відпрацьованих годин він був найнижче оплачуваним). Більшість щорічників мали портретні гравюри. Сьогодні, як і в 19 столітті, гравери не отримують великої пошани, а їхнє «мистецтво» тепер можна зробити в програмному забезпеченні для редагування фотографій. The Wall Street Journal використовує техніку фотоофортів, щоб розміщувати офорти в кожному випуску. Сьогодні ці старі гравюри часто залишаються непроданими на eBay, але на аукціоні 1836 року за деякі з них було запропоновано 420 000 фунтів стерлінгів (з урахуванням інфляції 2010 року). Деякі з цих гравюр були знайдені в лондонських антикварних крамницях і досі існують, і сьогодні вони коштують набагато дешевше, ніж у 1836 році. Деякі з них були здані на брухт, оскільки старі тарілки можуть важити 50 фунтів і більше [30].

Але подарункові книжки також мають деякі унікальні переваги як для видавців, так і для продавців: багато з них не підлягають поверненню, а їхня тактильна привабливість надає традиційним книгарням явну перевагу над інтернет-магазинами. Ринок продовжує зростати, оскільки до традиційних книгарень приєднуються нові торгові точки. Місце подарункових книжок у видавничих моделях дуже різне — для деяких видавців подарункові книжки є сезонним прибутком, тоді як інші розглядають їх як надійну цілорічну опору.

Тодд Стоук, віцепрезидент, редакційний директор Sourcebooks, каже: «Подарункові книжки не просто важливі, вони глибоко вкорінені в місію видавництва». Ліза Бах, асоційований директор незалежних спеціалізованих продажів Chronicle Books, каже: «Я визначаю Chronicle Books як видавництво

подарункових книг, а не як видавництво книжок. Це важлива відмінність у видавничій індустрії».

По-перше, велика увага до естетики. Беккі Гольцман, асистентка видавництва Pomegranate, каже, що її компанія визначає подарункову книгу як «ілюстровану книгу у твердій палітурці, гарно оформлену, з продуманим змістом. Ми усвідомлюємо, що професійне визначення відрізняється — можливо, навіть протилежне нашому, — але ми побудували наш бізнес на створенні красивих видань, які слугують пам'ятними подарунками».

Існує також фізичність книги — те, що Джон Вейлен, засновник і видавець видавництва Cider Mill Press, підкреслив як фундаментальне. «Подарункова книга — це «книжковий об'єкт», який неможливо відтворити в цифровому вигляді. У наших подарункових книгах ми приділяємо не менше уваги тактильним елементам, таким як оздоблення обкладинки, якість паперу та додаткові спеціальні штрихи, такі як фольга та стрічки, ніж редакційному наповненню».

Іншим важливим фактором, який відрізняє подарункову книгу, є те, що вона повинна мати можливість продаватися через кілька каналів. Ця якість дозволяє видавцям урізноманітнити свою бізнес-модель і подолати деякі економічні виклики, пов'язані з поширенням цифрових технологій.

Ці ринки поширені дуже широко. Хоча видавці все ще добре почуваються в традиційних книгарнях, багато з них наголошують на важливості диверсифікації. Вейлен з видавництва Cider Mill каже: «У нинішніх економічних умовах ми вважаємо за доцільне розробляти книги для всіх можливих каналів дистрибуції. Ми не віримо, що можна бути здоровим і мати довгострокову стратегію, зосередившись лише на одному чи двох каналах».

Ці канали охоплюють книгарні, сувенірні крамниці, музейні крамниці, національні спеціалізовані роздрібні мережі та мережу великих магазинів, а потім розгалужуються до більш незвичного списку: виноробні, магазини іграшок і навіть автомийки. Така строката суміш, здається, є ключем до успішного маркетингу та використання подарункових книжок.

За словами Селлерс, фізичні роздрібні продавці мають особливо сильну перевагу над онлайн-продавцями, коли йдеться про подарункові книги. «Подарункові книги часто купують як імпульсивні товари, щоб подарувати їх того ж дня або, можливо, наступного дня, — каже він. «Тому споживачі не мають можливості подивитися на книгу в магазині, а потім замовити її онлайн. Тому, коли йдеться про подарункові книги, традиційні книгарні все ще мають конкурентну перевагу над інтернет-магазинами». Він додав, що подарункові книги майже завжди продаються, «тому повернення не є проблемою».

Бретт Коен, президент видавництва Quirk Books, каже: «Ціни на подарункові книжки, як правило, знаходяться в діапазоні, що робить їх приємною додатковою покупкою. Крім того, вони зазвичай є тим, що споживач хоче шукати та переглядати. Ви не можете зрівнятися з фізичним магазином, коли справа доходить до перегляду». Дженніфер Брунн, старший директор з реклами в Abrams, каже: «Це ремісничий процес, який залежить від уваги до фантастичного дизайну, виробництва та ресурсів. Такі книжки коштують дорожче і займають більше часу на виготовлення».

Високі виробничі витрати часто призводять до аутсорсингу виробництва за кордоном. Елісон Девлін, віцепрезидент, директор з маркетингу видавництва Running Press, каже: «Ми не знаходимо вітчизняних друкарень, які могли б задовольнити наші потреби — ми постійно в пошуках такого партнера».

Вейлен із Сидрового заводу погоджується. «Витрати на виробництво подарункових книжок високі. Це традиційно чотириколірний проєкт, що зазвичай виштовхує їхнє виробництво в офшори. Друк в Азії вимагає довшого часу на виробництво та довшого циклу поповнення запасів, коли йдеться про перевидання».

Попри асортиментні проблеми, видавці повідомляють, що книгарні розширюють свої секції подарункових книжок, помічаючи такі тенденції, як створення магазинами експозицій на певну тему та інноваційні стратегії мерчандайзингу, поєднуючи книжки з іншими не книжковими об'єктами.

Видавці також налаштовані оптимістично, здебільшого повідомляючи про зростання продажів. Видавництво «Перигей», яке видає 15-20 подарункових книжок на рік, каже, що ринок подарунків для них зростає, і що їхні продажі зросли на 20% порівняно з минулим роком. Cider Mill каже, що продажі в категорії подарункових книг були «феноменальними. Зрештою, наша мета полягає в тому, щоб 60% нашого бізнесу складали безповоротні продажі, і, як правило, більша частина з них припадає на сувенірний канал».

Мистецькі книги також стають надійними подарунковими виданнями. У Pomegranate кажуть, що прагнуть випускати щонайменше пару монографій про сучасних художників щороку, зокрема одну з найуспішніших подарункових книг — «Пристрасті Моне» Елізабет Мюррей, що вийшла вже 16-м накладом. Монографія 2014 року про сучасну художницю з Орегону Ірен Гардвік Олів'єрі «Irene Hardwicke Olivieri: Closer to Wildness», що вийшла у видавництві Pomegranate, мала великий успіх.

Дитячі книжки становлять значну частину продажів подарункових видань. Cider Mill зазначає, що однією з найпопулярніших книг є «Ніч перед Різдвом» з оригінальними ілюстраціями Чарльза Сантора. Вейлен каже, що він і його компанія розробили кілька форматів, щоб створити версію цієї книги для кожного продавця, який вони можуть собі уявити, перетворивши її на різноманітні подарункові товари. Вони також розробили подарункові книги про динозаврів, використовуючи техніку тиснення, щоб зробити м'яку обкладинку схожою на шкіру динозавра.

Хоча розвиток електронних книг та цифрових пристроїв для читання чинить тиск на видавничу індустрію в цілому, категорія подарункових книг залишається надійною нішею, яка утримує багатьох видавців у грі. Кіндельспергер, редакційний директор Quarto, каже: «Я все ще вважаю, що є місце для особливої книги, яку можна потримати в руці» [35].

2.3 Редакційні вимоги до естетичного та змістовного компонента подарункових видань

Подарункові видання виділяються у сучасному книжковому світі, бо вони поєднують глибину змісту з витонченою естетикою. Головна їх мета — задовольнити як розумові потреби, так і візуальне сприйняття читача або того, хто дарує. Через це видавці ставлять до них комплексні вимоги, що стосуються як суті тексту, так і поліграфії, дизайну та ілюстрацій.

Змістова складова подарункових видань повинна відповідати високим інтелектуальним запитам цільової аудиторії. Зазвичай це літературні твори, біографії, мистецькі альбоми, історичні або культурологічні дослідження, класична та сучасна поезія. Редактори звертають особливу увагу на якість тексту — його мовну красу, правдивість інформації, правильне редагування та виправлення помилок. У подарункових книгах недопустимі друкарські помилки, стилістичні невідповідності або фактологічні неточності, бо такі недоліки значно зменшують цінність видання.

Подарункове видання передбачає високі стандарти не лише щодо змістового наповнення, а й щодо естетичного оформлення. Основне завдання редакторів у роботі над такими виданнями полягає в досягненні гармонії між літературним текстом і його візуальним представленням, що має викликати емоційний відгук у читача та створювати ефект «цінного об'єкта». В цьому контексті аналізуємо видання «Джейн Ейр» Шарлотти Бронте, підготовлене видавництвом Nebo.

Редакційна підготовка тексту в подарунковому форматі потребує особливої ретельності. У виданні «Джейн Ейр» збережено автентичність авторського стилю та ритміки викладу. Зміст не піддається скороченню або адаптації, що часто трапляється в масовій продукції: подарункове видання передбачає повний текст як знак поваги до читача й до першоджерела.

Оформлення книги видавництва Nebo вирізняється витонченістю та уважністю до деталей. Обкладинка виконана в м'якій палітрі, з текстурним оздобленням і тисненням золотою фольгою, що створює візуальну привабливість і

відчуття «особливого» подарунка. Типографіка дотримується стилістичної єдності: використано класичний шрифт із достатнім міжрядковим інтервалом, що забезпечує зручність читання.

Художнє оформлення видання містить оригінальні ілюстрації, створені сучасними українськими ілюстраторами спеціально для цього видання. Ілюстрації виконані в стилі, що перегукується з атмосферою твору: стримані кольори, готичність, безособовість, м'які лінії, емоційна виразність та безумовна точність передання атмосфери та підкреслення сюжету. Вони не лише супроводжують текст, а й створюють додатковий інтерпретаційний рівень.

Видання надруковане на якісному офсетному папері щільністю понад 120 г/м², що сприяє довговічності книги та підвищує її естетичну вартість. Закладка-лясе, форзаци з декоративним орнаментом і кольоровий зріз сторінок є свідченням того, що книга орієнтована не лише на читання, а й на збереження як мистецький об'єкт. Також до презамовлення надавалися листівка.

У виданні «Джейн Ейр» простежується чітка концепція: роман подається не просто як текст, а як емоційно-сміслові переживання. Візуальні й текстові компоненти злагоджено працюють на формування образу книги як вишуканого подарунка — інтелектуального й естетичного [2].

Висновки до розділу 2

У межах другого розділу було з'ясовано, що подарункове видання є особливим типом книжкової продукції, який поєднує високоякісне поліграфічне виконання з естетично вивершеним дизайном. Такі видання розраховані не лише на читання, але й на збереження як об'єкт мистецтва або символічний подарунок. Основними характеристиками подарункових видань є повнота тексту, унікальне оформлення, висока якість матеріалів і дотримання візуальної концепції, що відповідає тематиці твору.

Також проаналізовано важливість ілюстрацій як не лише візуального доповнення, а й як частини цілісного авторського бачення. Ілюстративне оформлення в подарункових книгах виконує інтерпретаційну функцію, сприяє

глибшому емоційному сприйняттю тексту, а також підсилює естетичну цінність видання. Значна увага приділяється стилістичній відповідності ілюстрацій до художнього твору, а також їхній функції в композиційній побудові книги.

Було розглянуто ключові редакторські завдання, серед яких: збереження цілісності й точності тексту, відповідність візуального ряду змісту твору, а також досягнення гармонії між літературним і графічним компонентами. Аналіз видання «Джейн Ейр» від видавництва Nebo засвідчив, що успішне подарункове видання вимагає зваженого підходу до кожного елементу — від перекладу до вибору шрифтів, ілюстрацій, матеріалів і загального стилістичного оформлення, яке формує емоційно-естетичний образ книги.

РОЗДІЛ 3 БІОГРАФІЯ АВТОРА ТА КІНЕМАТОГРАФІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

3.1 Інтерпретація біографії автора у кінематографі: основні акценти та відмінності

У сучасному кінематографі значне місце займає жанр біографічного фільму, або байопіку, який із кожним роком набуває все більшої популярності. Він охоплює широкий спектр сюжетів: від зображення історичних постатей, політичних діячів та музикантів — до розповідей про життя звичайних людей, які зіткнулися з винятковими обставинами. Попри зростання інтересу до байопіків у XXI столітті, цей жанр не є новим явищем: біографічні фільми були присутні в кінематографі ще з його зародження.

Байопік (скорочення від «біографічний фільм») — це художня стрічка, що драматизує життя реальної особи. Такий фільм може охоплювати як увесь життєвий шлях героя, так і зосереджуватись на певному ключовому періоді або події. Тематичне наповнення байопіків є надзвичайно різноманітним: воно може стосуватися як широко відомих історичних постатей, так і сучасних публічних персон. Байопіки відрізняються від документального кіно або історичних драм тим, що їхньою основною метою є комплексне художнє відтворення життя однієї людини, акцентуючи на найважливіших і найвизначальніших етапах її біографії [27].

Характеристики байопіку включають:

- біографічні фільми зосереджуються на зображенні життя реальної особи — історичної, сучасної чи з недавнього минулого.
- наративна структура байопіків, як правило, відповідає традиційній драматургії й включає вступ, розвиток подій і завершення; сюжет зазвичай охоплює ключові віхи життя героя.
- особлива увага приділяється дослідженню характеру зображуваної особи — її мотивації, внутрішній боротьбі, успіхам і поразкам.

- створення фільму передбачає прагнення до історичної достовірності, що виявляється у точній реконструкції епохи, середовища та обставин, у яких жив і діяв герой.
- часто відбувається фізична трансформація акторів, які виконують ролі реальних осіб, щоб досягти максимальної схожості зовнішності та поведінкових рис.
- створенню фільму передують ґрунтовне дослідження: режисери та сценаристи звертаються до біографій, історичних джерел і свідчень очевидців.
- незважаючи на фактичну основу, байопіки використовують «творчу ліцензію» — допускається певна драматизація подій або вигадка деталей з метою посилення емоційного ефекту.
- хронологія подій у фільмі може охоплювати як усе життя героя, так і бути зосередженою на конкретному відрізку часу чи одному визначному періоді.
- у багатьох фільмах присутній епілог або розділ на кшталт «Де вони зараз?», у якому повідомляється про подальшу долю героя (чи героїв) після основних подій, показаних у стрічці.
- байопік поєднує функції художнього твору та джерела культурної пам'яті, водночас демонструючи як інтерпретацію особистості, так і прагнення до реконструкції реального життя.

Спектр того, що можна вважати біографічним фільмом, досить широкий, залишаючи простір для творчого вираження справжнього життя. Хоча всі байопіки, по суті, є фільмами про реальних людей, вони можуть відрізнятися за багатьма іншими ознаками. Найочевидніша відмінність байопіку полягає в тому, наскільки точно він відтворює історію об'єкта фільмування. Залежно від історії, яку ви хочете розповісти, байопік може бути майже повністю вигаданим, використовуючи лише поверхневі факти для створення здебільшого вигаданого наративу.

У тих випадках, коли біографічний фільм (байопік) зосереджується на постаті, навколо якої склалося численні міфи, режисери нерідко віддають перевагу зображенню легендарного образу людини, а не документально підтвердженим

фактам. На жаль, створення повністю правдивого байопіку є практично неможливим. У разі, коли йдеться про особу, яка жила кілька століть тому, режисер обмежений доступними джерелами, які часто є неповними або суперечливими. Крім того, навіть за наявності достовірної інформації, художнє переосмислення чи міфологізація персонажа може здаватися більш привабливою як для авторів, так і для глядачів.

Ілюстрацією творчого підходу до зображення реальної особи є фільм Тодда Хейнса «Мене там немає» (2007), у якому роль Боба Ділана виконали кілька акторів. Такий прийом був не просто маркетинговим ходом, а художнім засобом, що підкреслював багатогранність і мінливість публічного образу музиканта [17].

Особливої гостроти проблема достовірності набуває у випадках, коли знімається фільм про сучасників або про осіб, чиє життя добре задокументоване. Біографічні фільми XX століття, що стосуються постатей цієї ж епохи, нерідко піддаються критиці через викривлення фактів — або в бік героїзації, або навпаки — демонізації. У випадку, коли об'єкт зображення ще живий, реакція громадськості або самого героя є неминучою, що додає ще одного рівня відповідальності авторам стрічки.

Попри це, популярність біографічного жанру залишається стабільно високою. Вона простежується ще з ранніх етапів розвитку кінематографа. Перші байопіки були присвячені історичним постатям, серед яких — Жанна д'Арк, Наполеон Бонапарт, Ісус із Назарету.

Інший приклад — образ Авраама Лінкольна, який неодноразово ставав об'єктом кінематографічного осмислення ще до 1950 року. Одним із найвідоміших фільмів є «Молодий містер Лінкольн» (1939) Джона Форда з Генрі Фондою в головній ролі. Особливістю цієї стрічки є зосередженість на ранньому етапі життя Лінкольна — його адвокатській практиці в Іллінойсі, що відрізняє її від типових фільмів про президентів США [19].

Біографічні фільми приваблюють глядачів не лише сюжетом, але й акторською майстерністю. Виконання ролі реальної особи вимагає від актора максимальної достовірності та глибокого занурення в образ. Саме тому акторські

роботи в байопіках часто стають предметом визнання та джерелом численних нагород, навіть якщо сам фільм не є визначним з погляду сценарію чи режисури.

Зрештою, більшість байопіків так чи інакше маніпулюють фактами заради драматургічної виразності. Це не є новим явищем: художні твори завжди відрізнялися прагненням до естетизації реальності. Кінематограф — не виняток. Він не є дзеркальним відображенням життя, а радше його інтерпретацією. Тим, хто прагне достовірності, варто звертатися до наукових або документальних джерел, а не до художніх фільмів.

У післявоєнний період біографічні фільми почали охоплювати ширше коло тем і постатей. Хоча структура залишалася подібною, атмосферу жанру почали формувати нові акценти — не лише на життєвих досягненнях, але й на суперечностях, моральних дилемах та психологічних аспектах героїв. Зростання кількості байопіків у другій половині XX століття також свідчить про невпинний інтерес аудиторії до цього жанру [38].

Байопіки, як жанр, хоча й мають індивідуальність у кожному окремому випадку, демонструють низку спільних наративних тропів та структурних умовностей. Ці повторювані елементи допомагають ефективно організувати біографічний матеріал і надати реальним історіям кінематографічної драматичності.

Одним із найпоширеніших мотивів є зображення шляху героя від скромного початку до досягнення визнання чи слави. Така структура часто включає показ періодів боротьби, невдач, внутрішніх конфліктів і прояву рішучості. Крім того, значну роль відіграють конфлікти та перешкоди, з якими герой зіштовхується впродовж життя — як особисті, так і професійні чи суспільні. Важливою складовою байопіків є дослідження особистих стосунків персонажа: з родиною, близькими, друзями та романтичними партнерами, адже ці взаємини допомагають глибше зрозуміти його характер та мотивацію.

Ще одним ключовим елементом є розкриття ширшого історичного або культурного контексту, в якому діє герой. Це дозволяє не лише глибше осягнути його вчинки, але й інтегрувати індивідуальну долю в суспільно значущу

перспективу. Часто застосовуються флешбеки як прийом наративного структурування, що дає змогу відтворити визначальні події минулого, які формують характер героя. Не менш значущим є відтворення знакових моментів із життя персонажа — промов, виступів чи історичних подій, що мають символічне чи емоційне навантаження.

Типовим для байопіків також є явище перевтілення, коли актори зазнають фізичних або поведінкових трансформацій для максимальної схожості з реальними особами. Часто висвітлюється і внутрішня боротьба героїв — із залежностями, психічними розладами або моральними дилемами, що додає персонажам глибини та драматизму. Завершення фільмів, як правило, має форму тріумфального моменту або символічної спокути, де герої долають конфлікти чи досягають мети, що служить емоційною кульмінацією.

У деяких байопіках застосовується прийом зовнішнього оповідача або рамкового наративу, що вводить додаткову перспективу чи коментар до зображуваних подій. Значну роль у таких фільмах відіграє і музичний супровід — особливо коли головний герой має стосунок до музичної сфери. Саундтреки нерідко включають композиції самого персонажа або відображають атмосферу епохи.

Актуальність байопіків також пов'язана із юридичними та комерційними аспектами інтелектуальної власності. Як згадувалося раніше у контексті суспільного надбання, саме воно часто є джерелом сюжетів, оскільки більшість історичних постатей уже перебувають у відкритому доступі, що дозволяє використовувати їхні біографії без необхідності придбання прав. У Голлівуді, де економічна доцільність відіграє ключову роль, популярність таких проєктів пояснюється не лише їхнім потенціалом для глядацького зацікавлення, а й відсутністю витрат на придбання ліцензій. У свою чергу, адаптація великих літературних творів чи журналістських розслідувань часто вимагає значних ресурсів і може спричинити правові труднощі.

Отже, сценарії, що ґрунтуються на історіях відомих людей, не тільки легші в реалізації з точки зору правових питань, але й забезпечують вже існуючий рівень

культурного розпізнавання персонажа. Це знижує бар'єр входу для глядача і дає змогу сконцентруватися на драматургії — тобто на розробці внутрішніх і зовнішніх конфліктів та їхньому художньому осмисленні. У такий спосіб байопіки поєднують мистецьку візію з прагматичними механізмами кіноіндустрії [39].

3.2 Аналіз художніх прийомів у відтворенні біографії на екрані

Підбір акторів, здатних не лише майстерно передати психологічну глибину персонажа, а й зовнішньо нагадувати реальну особу, залишається предметом тривалих дискусій серед фахівців кіноіндустрії. Зокрема, існує суперечка щодо пріоритетів під час кастингу: одні вважають, що першочергове значення має акторська майстерність, інші ж наголошують на необхідності фізичної схожості з історичним прототипом. Обидві позиції мають підстави, і жодна з них не є беззаперечно панівною.

У той же час, репрезентація реальних осіб у фільмах може мати наслідки не лише для глядацького сприйняття, а й для самого актора. Якщо образ вважається неточним або несправедливим, це може викликати громадську критику або навіть негативну реакцію щодо виконавця ролі. У відповідь на ці виклики деякі стрічки зверталися до практики залучення самих героїв до участі у фільмах про їхнє життя. Історичними прикладами такого підходу є участь Джекі Робінсона у фільмі «Історія Джекі Робінсон» (1950) та Говарда Стерна у фільмі «Частини тіла» (1997), що дозволило не лише уникнути питань достовірності, а й посилити автентичність наративу [13, 26].

Щодо жанрового розмаїття, байопіки охоплюють широкий спектр кінематографічних форм. Хоча багато з них дотримуються традиційної структури історичного епосу, як, наприклад, «Клеопатра» (1963), цей жанр поступово почав розвиватися в напрямку тематичного та естетичного експерименту. Так, фільм «Спартак» (1960), присвячений подіям Третьої підневільної війни, виконував

також функцію політичного коментаря, зокрема у контексті переслідувань в Голлівуді в період маккартизму [14, 24].

У 1980-х роках жанр байопіку ще більше віддалився від документального реалізму. Прикладом цього є фільм Пола Шредера «Місіма: Життя в чотирьох розділах» (1985), у якому режисер поєднав елементи художньої реконструкції, абстракції та внутрішнього монологу. Замість лінійного біографічного наративу Шредер представив багаторівневу структуру, що поєднувала останній день життя Юкіо Місіми з візуалізацією його літературної творчості. Такий підхід поставив під сумнів усталені уявлення про жанрові межі байопіку та зумовив подальші дискусії про його сутність як кінематографічної форми [18].

Таким чином, кастинг і жанрова варіативність є ключовими факторами, що визначають естетичні й етичні параметри байопіку. Розвиток цього жанру свідчить про його гнучкість, здатність до адаптації та постійну взаємодію з історичним, культурним і політичним контекстом.

З переходом кінематографа з XX у XXI століття біографічні фільми зазнали суттєвих змін як у тематичному наповненні, так і в жанрових і стилістичних характеристиках. Тематика байопіків значно розширилася: поряд із відомими історичними особистостями дедалі частіше стали з'являтися фільми, присвячені менш знайомим постатям, чиє життя й діяльність, однак, мали культурну або соціальну значущість. Кінокритик Девід Едельштейн у своєму аналізі звертає увагу як на класичні, так і на сучасні зразки цього жанру, підкреслюючи його незмінну популярність у масовій культурі.

Упродовж останніх десятиліть особливе місце у байопіках посідають політики та музиканти. Відтворення життя державних діячів, зокрема американських президентів або осіб, пов'язаних із владними структурами, стало окремим напрямом у розвитку жанру.

Попри зацікавленість політичними сюжетами, найбільш стабільну присутність у байопіках зберігає музична тематика. Життєві шляхи музикантів, незалежно від жанру чи епохи, виявляються надзвичайно привабливими як для режисерів, так і для глядачів. Так, уже в 1979 році на екрани вийшов телевізійний

фільм про Елвіса Преслі під назвою «Елвіс», головну роль у якому виконав Курт Рассел, а режисером виступив Джон Карпентер. Ця стрічка стала першою спільною роботою Карпентера та Рассела, а також заклала основу подальшого осмислення музичного байопіку як окремої форми [10].

Упродовж кількох десятиліть після 1970-х років інтерес до музичних біографій лише зростав. До прикладу, фільм «Богемна рапсодія» (2018) про Фредді Мерк'юрі та гурт Queen, який на момент свого виходу став найкасовішим біографічним фільмом в історії. Це свідчить про незгасаючий інтерес аудиторії до музичних постатей як до носіїв естетичної та культурної ідентичності [1].

Загалом, можна стверджувати, що біографічне кіно не тільки не втрачає актуальності, а й активно еволюціонує. Сучасні технології дозволяють дедалі точніше відтворювати історичне середовище, візуально наближаючи образи героїв до реальності. Примери й далі докладають значних зусиль для максимальної візуальної достовірності, тоді як актори повинні переконати глядача в правдивості своїх інтерпретацій. З огляду на багатство людських історій та суспільний інтерес до особистостей, які вплинули на культуру, політику або мистецтво, можна припустити, що інтерес до байопіків не згасне в найближчому майбутньому.

Також важливо згадати біографічні серіали. Попри розмаїття тем, що охоплюються сучасними біографічними серіалами, окрему нішу впевнено займають історії, засновані на реальних подіях із політичним підтекстом. До таких належить мінісеріал «Не кажи нічого» (2025), який ґрунтується на однойменній книжці Патріка Реддена Кіфа. У центрі сюжету — похмурі й суперечливі події, пов'язані з Північною Ірландією часів «The Troubles». Через призму особистих драм, зокрема зникнення Джин Макконвілл, серіал розкриває складну природу політичного конфлікту, водночас зберігаючи напруження трилера й емоційну глибину драми.

«Не кажи нічого» — це не просто реконструкція історичних подій, а спроба осмислити ціну мовчання, насильства й пам'яті в умовах тривалого військового конфлікту. Тут ідеться про життя людей, що опинилися в епіцентрі подій, які набагато більші за них самих. Така форма дозволяє глибше розкрити характери та

мотивації героїв, а також показати, як великі історії складаються з людських трагедій [20].

Процес створення біографічного фільму, зокрема на етапі написання сценарію, є надзвичайно складним і вимагає особливого підходу. На відміну від художньої вигадки, байопік повинен зберігати баланс між достовірністю фактів і необхідністю художнього переосмислення. Завдання сценариста полягає не лише в тому, щоб представити події життя конкретної особи, але й у тому, щоб трансформувати ці події у драматичну, емоційно насичену структуру, придатну для екранного втілення.

Одним із ключових етапів підготовки до написання сценарію є ретельне дослідження. Сценарист має не лише глибоко вивчити біографію головного героя, а й звернути увагу на контекст його життя — людей, які його оточували, суспільно-політичну ситуацію, культурне тло, характерні риси епохи. Такий підхід дозволяє створити не просто хроніку подій, а повноцінну історію з психологічною глибиною та правдоподібними мотиваціями персонажів.

Ще одним важливим рішенням, яке стоїть перед автором, є визначення хронологічних меж оповіді. Деякі стрічки концентруються на короткому, але критичному періоді з життя персонажа, що дозволяє сконцентрувати емоційний фокус і створити цілісну, напружену драму. Наприклад, фільм «Джекі» (2016) зосереджується на кількох днях, що передують і слідує за вбивством Джона Кеннеді, створюючи психологічно насичену, камерну атмосферу. Водночас інші фільми охоплюють значну частину життя героя, демонструючи еволюцію особистості у довшій часовій перспективі [8].

Саме тому ключовою метою є не точність до найменших деталей, а влучне передання суті й духу особистості, про яку йдеться. Тільки в такому разі біографічний фільм зможе емоційно зачепити глядача та водночас зберегти зв'язок із реальністю [38].

3.3 Вплив екранізацій на творчу спадщину автора

Перетин літератури та візуального оповідання породив деякі з найвпливовіших і найтривкіших розважальних творів. Літературні адаптації на телебаченні та в кіно здатні вдихнути нове життя в написані історії, зачаровуючи аудиторію різних демографічних груп. Від класичних романів до сучасних бестселерів — шлях перекладу літератури у візуальні наративи підкреслює трансформаційний потенціал адаптації. Це дослідження заглиблюється в силу літературних адаптацій, розглядаючи їхнє культурне значення, мистецькі виклики та глибокий вплив на читачів і глядачів.

Одним із найприкметніших аспектів літературних адаптацій є їхня здатність долати розрив між літературою та мас-медіа. У той час як книжки часто розраховані на вузьку аудиторію, кіно і телебачення мають потенціал охопити мільйони глядачів. Адаптуючи літературні твори, творці роблять ці історії доступними для ширшої аудиторії, багато з якої, можливо, ніколи б не зустрілися з першоджерелом.

Літературні екранізації часто мають культурну вагу, яка виходить за межі засобу їхньої презентації. Такі знакові екранізації, як «Вбивство у «Східному експресі» (2017), «Джейн Ейр» (2011) та «Гордість і упередження» (2005) , не лише оживили класичні романи, але й посилили їхню актуальність у сучасному дискурсі. Ці екранізації слугують культурними орієнтирами, зберігаючи та посилюючи теми та ідеї своїх літературних аналогів [3, 7, 5].

Завдяки візуальному оповіданню екранізації можуть також переосмислювати класичні тексти для сучасної аудиторії. Екранізація «Маленьких жінок» Грети Гервіг 2019 року є свідченням того, як можна переосмислити літературу, щоб вона резонувала з актуальними суспільними дискусіями про гендер, ідентичність та амбіції. Наголошуючи на позачасових аспектах літератури, екранізації гарантують, що ці історії продовжуватимуть надихати та спонукатимуть до роздумів наступні покоління [16].

Адаптація літературного твору для телебачення чи кіно — це і мистецтво, і наука. Вона вимагає дотримання тонкого балансу між збереженням вірності першоджерелу та творчим вибором, що відповідає візуальному середовищу. Обмеження часу та формату часто вимагають змін у структурі оповіді, характерах персонажів або навіть у фіналі.

Наприклад, в екранізації «Загублена» (2014) Джилліан Флінн сама авторка переробила складний наратив свого роману для екранізації, продемонструвавши, як екранізація може виграти від залучення автора оригіналу [12].

Ці мистецькі рішення, хоча іноді й суперечливі, мають важливе значення для успіху екранізації. Вони підкреслюють унікальні можливості візуальних засобів оповіді, де такі елементи, як кінематограф, музика та перформанс, привносять додаткові шари сенсу в оповідь.

Однією з найвагоміших причин для адаптації літератури для кіно і телебачення є здатність медіа до візуального та емоційного оповідання. У той час як література покладається на слова, щоб викликати образи та емоції, візуальні адаптації використовують перформанс, кінематограф і музику, щоб створити вісцеральний досвід. Такий багатовимірний підхід часто поглиблює емоційний зв'язок аудиторії з історією.

Емоційний резонанс, досягнутий завдяки екранізаціям, також може відродити інтерес до складних або непростих літературних творів. Телесеріал «Оповідь служниці» (2017-2025) переосмислив роман-антиутопію Маргарет Етвуд, пропонуючи потужний коментар до сучасних проблем, зберігши при цьому моторошну суть історії [21].

Екранізації літературних творів часто слугують каталізатором суспільно-політичних дискусій. Представляючи історії через візуальне середовище, екранізації роблять їхні теми більш актуальними та доступними, спонукаючи аудиторію долучатися до обговорення важливих питань.

Незважаючи на свій потенціал, літературні адаптації часто стикаються з критикою за відхилення від першоджерела. Шанувальники оригінальних книг можуть відчувати себе відчуженими, якщо екранізація опускає ключові моменти

сюжету або змінює улюблених персонажів. Наприклад, екранізація «Ерагона» зіткнулася з негативною реакцією через відхід від роману Крістофера Паоліні, що призвело до того, що вона не знайшла відгуку у глядачів [11].

Досягнення балансу між художньою свободою та вірністю першоджерелу є одвічним викликом. Успішні екранізації, такі як «Голодні ігри» та тощо, демонструють, що збереження суті оригінального твору та його адаптація до сильних сторін візуального середовища є ключем до задоволення як шанувальників, так і новачків [4].

Нові технології розширили можливості літературних екранізацій, уможлививши більш захоплюючу та інноваційну розповідь. Досягнення в галузі комп'ютерної графіки, віртуальної реальності та інтерактивних медіа дозволяють творцям оживляти фантастичні світи та запутані оповіді у способи, які раніше було неможливо уявити. Наприклад, в екранізації «Дюни» Френка Герберта у 2021 році були використані найсучасніші візуальні ефекти для відтворення безкраїх пустель і складної політичної динаміки роману [9, 36].

Процес адаптації літератури до кіно — це захоплива мандрівка, яка поєднує світ написаного слова з мистецтвом кіно. Незалежно від того, чи трансформується улюблений роман, шанована класика чи сучасний бестселер, перехід зі сторінки на екран є одночасно творчим викликом і захоплюючою можливістю. Цей розділ заглиблюється в нюанси цього процесу адаптації, від початкового звернення до складної роботи, пов'язаної з перекладом літературного наративу у візуальне середовище. Він досліджує художній вибір, виклики та міркування, з якими доводиться стикатися режисерам, щоб втілити книгу в життя на екрані.

Кінематографісти часто звертаються до екранізації книг з різних причин, чи то через комерційну привабливість, художню цікавість або глядацький попит. Література є багатим джерелом натхнення, пропонуючи усталені сюжети, улюблених персонажів і вбудовану аудиторію. Ці елементи не лише створюють безпосередній зв'язок із глядачами, але й пропонують фундамент, на якому режисери можуть будувати своє творче бачення.

Адаптація літературного твору до фільму пов'язана з певними труднощами через значні відмінності між літературною та кінематографічною оповіддю. Романи значною мірою покладаються на мову, внутрішні монологи та детальні описи, тоді як фільми повинні передавати ці аспекти за допомогою візуальних ефектів, звуку та гри.

Однією з найбільших проблем при адаптації книги є передача внутрішніх думок і складної прози, які часто глибоко досліджуються в романах. Письменники можуть дозволити собі розкіш заглиблюватися в думки персонажів, створюючи потік свідомості або шари емоційної складності. Однак у фільмах ці елементи мають бути передані за допомогою візуальних сигналів, діалогів або закадрового голосу, що може обмежити глибину та витонченість оригінального матеріалу. Ефективний переклад без втрати суті персонажа чи теми може бути непростим завданням.

Інший виклик — це побудова світу, притаманна багатьом книгам, особливо в таких жанрах, як фентезі або наукова фантастика. Автори можуть вільно описувати складні декорації, персонажів та історії в найдрібніших деталях. У фільмі ця розлога розповідь має бути стиснута у візуальний досвід, що часто призводить до складних рішень про те, які деталі включити і як їх ефективно представити. Сценографія, спецефекти та дизайн костюмів стають вирішальними елементами у передачі світу книги, зберігаючи при цьому фокус на оповіді.

Екранізація книги — це багатоетапний процес, що складається з декількох стадій, кожна з яких вимагає творчих рішень, що формують кінцевий продукт. Процес адаптації починається з написання сценарію, де сюжет книги перетворюється на сценарій. Саме тут приймаються перші важливі рішення про те, що залишити, а що відкинути. Успішний сценарій повинен передавати суть книги, водночас адаптуючи її до унікальних вимог кіно. Перехід від прози до діалогу, від внутрішнього конфлікту до зовнішньої дії, від розлогих описів до візуальної репрезентації вимагає майстерності та уяви.

Після того, як сценарій готовий, кастинг є критично важливим кроком у процесі адаптації. Вибір правильного актора на роль улюблених персонажів має

важливе значення для збереження цілісності оригінальної історії. Режисери часто стикаються з проблемою балансування між очікуваннями аудиторії та своїм баченням персонажа. Відтак режисер формує акторську гру, візуальний стиль і темп, зберігаючи при цьому дух оригінального твору недоторканим.

Операторська робота відіграє ключову роль в адаптації літератури до кіно, особливо коли йдеться про візуалізацію тем та емоцій. Режисери використовують кути зйомки, освітлення та композицію кадру, щоб оживити текст. Монтаж не менш важливий, адже він контролює темп фільму, ущільнює сюжетні лінії та забезпечує плавне перетікання оповіді від однієї сцени до іншої.

Суперечки про вірність оригінальній книзі та творчу інтерпретацію є характерною рисою екранізацій. Шанувальники першоджерела часто хочуть, щоб фільм був дослівним перекладом, тоді як режисери можуть відчувати потребу в художній свободі, щоб фільм працював як кінематографічний досвід.

Режисери часто вносять зміни в оригінальний матеріал з практичних міркувань, таких як брак часу, обмеженість носія або художнє бачення. Наприклад, книгу на сотні сторінок може знадобитися стиснути до двогодинного фільму, що призводить до пропусків або модифікацій. Деякі режисери вирішують змінити кінцівку або перекроїти арки персонажів, щоб задовольнити вимоги кінематографа або надати йому свіжої перспективи.

Ці зміни можуть викликати розбіжності серед глядачів і критиків. Одні глядачі можуть оцінити художню інтерпретацію, інші можуть відчувати розчарування або відчуження від змін. Успіх екранізації часто залежить від того, наскільки добре вона поєднує повагу до оригінального твору з інноваційною розповіддю.

Однією з головних проблем адаптації книг до кіно є стиснення наративу. Романи зазвичай мають розкіш досліджувати кілька сюжетних ліній і розвиток персонажів, тоді як фільми повинні стискати сюжет до зручного для перегляду часу.

Щоб умістити розлогий наратив роману в двогодинний фільм, режисерам часто доводиться спрощувати історію, впорядковувати підсюжети та

консолідувати персонажів. Цей процес стиснення часу може передбачати вирізання певних сцен, персонажів або моментів оригінальної книги, які не мають прямого відношення до основної сюжетної лінії. Мета полягає в тому, щоб зберегти основну суть та емоційний вплив оригінальної історії, адаптувавши її до темпу та структури кіно.

Кастинг — це, мабуть, одне з найважливіших рішень у будь-якій екранізації. Кастинг ключових персонажів може визначити, як глядачі сприйматимуть улюблену книгу. Ідеальний кастинг може оживити персонажа, в той час, як неправильно підібрана роль може призвести до невідповідності між очікуваннями аудиторії та персонажем на екрані.

Шанувальники оригінальної книги часто мають чітке уявлення про те, як повинні виглядати і поводитися персонажі. Тому кастинг цих персонажів може зробити або зруйнувати екранізацію. Ключовий виклик полягає в тому, щоб залишитися вірним суті персонажа, водночас даючи акторові свободу привнести в роль щось нове і свіже.

Кожен літературний жанр представляє свій власний унікальний набір викликів і можливостей, коли справа доходить до екранізації. Наприклад, фентезі та науково-фантастичні романи вимагають значних візуальних ефектів, тоді як історична фантастика може потребувати масштабних декорацій та костюмів, що відповідають певному періоду.

Такі жанри, як фентезі та наукова фантастика, часто ставлять перед собою завдання втілити в життя вигадливі світи. У таких книгах, як «Володар перснів» або «Дюна», режисери повинні знайти спосіб зобразити фантастичних істот, чарівні пейзажі та складну побудову світу, не перевантажуючи глядачів спецефектами. Балансування між елементами фентезі та основними темами книги є делікатним завданням.

Адаптація історичної белетристики пов'язана з труднощами, пов'язаними з достовірністю зображення подій, обстановки та персонажів. Такі фільми, як «Толкін» (2019) або «Гра в імітацію» (2014), повинні залишатися вірними

історичним фактам, створюючи при цьому переконливі кінематографічні наративи [25, 6].

Критики, як правило, оцінюють екранізації на основі того, наскільки добре вони передають дух оригінального твору, а також враховують загальну якість фільму. Добре виконана екранізація може дати нове життя книзі, тоді як погано виконана може не знайти відгуку в аудиторії, незалежно від того, наскільки вона вірна тексту.

Процес екранізації літературних творів — це і мистецтво, і наука. Він вимагає балансування між тонкощами оригінальної історії та творчими можливостями кінематографа. Хоча виклики є значними, винагорода є величезною, оскільки екранізації здатні познайомити нову аудиторію з культовими літературними творами та створити тривалий кінематографічний досвід. Завдяки ретельному підбору акторів, розповіді та візуальним прийомам режисери продовжують втілювати літературу в життя у переконливі способи, гарантуючи, що ці екранізації залишаються важливою частиною культурного ландшафту [29].

Висновки до розділу 3

У межах третього розділу було виявлено, що кінематографічні біографії рідко відтворюють життя письменника дослівно; натомість вони фокусуються на емоційно насичених, драматичних або символічно значущих моментах його життя. Такі фільми часто підкреслюють певні риси характеру, акцентують увагу на творчих злетах або життєвих кризах, що формували особистість митця, і водночас — адаптують реальність відповідно до художньої концепції режисера.

Було розглянуто, як режисери використовують низку художніх засобів — композицію кадру, кольорову гаму, музику, монтаж, символізм — щоб створити узагальнений або суб'єктивний образ письменника. Ці прийоми дають змогу не лише зобразити біографічні події, але й передати внутрішній стан героя, його творчу енергію, боротьбу чи пошук ідентичності, що часто стає ключовим елементом екранної історії.

Кінематографічне прочитання біографії письменника може істотно впливати на його репрезентацію в масовій свідомості. Екранізації здатні як популяризувати творчість, привертаючи нову аудиторію до літературної спадщини, так і спотворювати сприйняття особистості автора, акцентуючи на певних, не завжди репрезентативних моментах його життя. Таким чином, кіно стає потужним інструментом як збереження, так і переосмислення культурної пам'яті про митця.

РОЗДІЛ 4 РОБОТА НАД ХУДОЖНЬО-ПОДАРУНКОВИМ ВИДАННЯМ

«Творець Вінні-Пуха: екранний і справжній Алан Мілн»

4.1 Загальна характеристика проєкту

Ідея проєкту — створити подарункове видання про те як ми сприймаємо біографію письменника крізь кіно інтерпретацію. Приємний та спокійний дизайн приверне увагу аудиторії, яскраві ілюстрації та якісно виконана робота буде стане цінним екземпляром у колекції читачів. Це захопливий, естетично привабливий та унікальний проєкт, який немає конкурентів як на українському, так і зарубіжних ринках.

Актуальність твору криється у біографії самого автора. По-перше, це людина яка написала історію про всесвітньовідомого Вінні-Пуха, який став невід’ємною частиною дитинства багатьох дітей. По-друге, сам письменник був офіцером під час Першої світової війни, після поранення, подальшої демобілізації та після закінчення війни намагався знайти своє місце та переосмислити увесь пережитий та травматичний досвід. Також він пережив Другу світову, але вже як батько який чекає на повернення власного сина з фронту. По-третє, біографія Мілна стає своєрідною точкою початку в осмислення ролі батька, письменника, громадянина і ветерана. На створення проєкта надихнуло видання «Корона. Книга 1. Єлизавета II, Вінстон Черчилль. Становлення молодой королеви (1947-1955)» від Роберта Лейслі.

Актуальність подарункових біографічних книг зумовлена низкою культурних, освітніх та естетичних факторів, які визначають попит на такі видання серед широкого кола читачів. До основних чинників, що впливають на потребу в публікації біографічної літератури у форматі подарункових видань, варто віднести:

1. Підвищення інтересу до особистостей, що змінили хід історії чи культури.
2. Освітній потенціал біографій.

3. Естетична цінність.
4. Подарункова функція.

Сучасний читач прагне не лише ознайомитися з життям видатних постатей, але й емоційно зануритися у їхню історію. Подарункове видання з якісними ілюстраціями сприяє глибшому зануренню в атмосферу часу та підсилює вплив оповіді. У культурному дискурсі останніх десятиліть зросла зацікавленість особистими історіями — як натхненними, так і драматичними. Саме біографії дозволяють простежити зв'язок між особистими переживаннями та історичним контекстом, що резонує із запитом суспільства на автентичність.

Біографічні твори дедалі частіше використовуються в навчальному процесі — в курсах з історії, літератури, культурології, філософії. Видання, що поєднує якісний текст, ілюстрації, архівні матеріали, слугує не лише пізнавальною, а й візуальною підтримкою для вивчення нової історії.

Сучасне подарункове видання біографії — це не просто текст, а продуманий дизайн, ілюстрації, шрифт, палітурка, які формують враження від книги як мистецького об'єкта. Це робить такі видання популярними серед поціновувачів друкованої культури та колекціонерів.

Окрім змістовної цінності, такі книги мають символічну функцію — їх дарують як прояв поваги, інтелектуального інтересу або як культурний жест.

Таким чином, подарункові видання біографічної літератури поєднують в собі інформативність, естетичну насолоду та емоційне залучення, що робить їх надзвичайно актуальними для сучасного українського читача.

Проект «Творець Вінні-Пуха: екранний і справжній Алан Мілн» у формі подарункового видання передбачає тираж 1000 примірників.

Гарнітура у текстовому блоці «Cambria» (кегель 16 пт), для заголовків розділу використаний «Times New Roman» (кегель 34 пт) накреслення «Bold» та «Italic». Для обкладинки використаний шрифт «TPalatino Linotype» (кегель 34 пт).

Розробка проекту передбачає обов'язкове опрацювання та дотримання усіх чинних видавничо-поліграфічних стандартів.

- ДСТУ 3017:2015 Інформація та документація. Видання. Основні види.

- ДСТУ 4861:2007 Інформація та документація. Видання. Вихідні відомості
 - ДСТУ 8344:2015 Інформація та документація. Видання. Основні елементи. Терміни та визначення понять
 - ДСТУ 4489:2005 Видання книжкові та журнальні. Вимоги до форматів
- Для ілюстрацій було використано архівні фотографії та кадри з фільму «Прощай, Крістофер Робін», також був застосований штучний інтелект для покращення якості зображень.

Для верстки був використаний Adobe InDesign — це професійна програма для верстки друкованих та цифрових видань, яка широко використовується у видавничій справі, дизайні книг, журналів, брошур та інтерактивних PDF-файлів. Її головною перевагою є висока точність і гнучкість у роботі з текстом і графікою. InDesign дозволяє зручно керувати макетом: змінювати формат сторінки, створювати багатосторінкові документи, працювати з колонками, стилями тексту, обтіканням зображень, шаблонами та легко робити маніпуляції для отримання найкращих результатів.

Програма забезпечує сумісність з іншими продуктами Adobe, зокрема Illustrator та Photoshop, що спрощує інтеграцію графіки та редагування в межах одного проєкту. Важливою перевагою є можливість створення інтерактивних елементів — гіперпосилань, кнопок, анімацій, що робить InDesign універсальним інструментом і для цифрових видань.

Крім того, InDesign підтримує точну підготовку файлів до друку, включно з кольоровими профілями, маркуванням обрізу, контролем за роздільною здатністю зображень та шрифтами. Його функціонал дозволяє створювати професійні, естетично довершені видання з урахуванням усіх поліграфічних вимог та дозволяє втілити майже усі творчі задуми.

Для роботи над теорією та роботою і редагуванням над теоретичною частиною для проєкту був використаний Microsoft Word — це універсальний текстовий процесор, який широко використовується для створення, редагування й форматування текстових документів. Його основна перевага — зручність і

доступність: Word встановлено майже на кожному комп'ютері, і більшість користувачів знайомі з його інтерфейсом. Програма дозволяє швидко працювати з текстом, створювати таблиці, вставляти зображення, примітки, зміст і колонтитули.

Word підтримує базову верстку документів: можна налаштовувати поля, відступи, міжрядковий інтервал, колонки, стилі заголовків і шаблони. Це робить його зручним інструментом для написання і редагування текстів, вичитки та коректури.

Ще одна перевага — функції автозбереження, перевірки правопису та спільної роботи з документом онлайн через OneDrive або SharePoint. Word також сумісний із різними форматами файлів, зокрема PDF, що дозволяє легко готувати документ до друку чи розсилки.

Хоча Word поступається спеціалізованим програмам у складній верстці, він залишається ефективним і простим рішенням для редакторської роботи на початкових етапах підготовки тексту.

Для перегляду та отримання матеріалу було використано додаток HD Screenshot та MEGOGO — це сучасний медіасервіс, який надає доступ до великої бібліотеки фільмів, серіалів, телешоу, аудіокниг, подкастів та телеканалів в онлайн-форматі.

Сервіс вирізняється високою якістю трансляцій, можливістю перегляду в HD та 4K, а також наявністю власного оригінального контенту, зокрема документальних проєктів і програм для дітей. Однією з ключових переваг є можливість користування без реклами за передплатою, а також підтримка офлайн-доступу до обраного контенту.

Цей медіамайданчик поєднує у собі розваги, освіту та інформацію, залишаючись однією з найбільш універсальних платформ для перегляду легального відеоконтенту в Україні.

Актуальність видання спричинена відсутністю на українському ринку подібних проєктів.

4.2 Розповсюдження та просування видання

Товаропросування подарункових біографічних видань вимагає особливого підходу, адже цей формат поєднує естетику, інформативність та емоційний вплив. Ефективна промоція повинна ґрунтуватися на багатоформатній подачі. Застосування інтерактивних або додаткових елементів, таких як QR-коди до відеоархівів, коментарі експертів, фотододатки, допомагає зробити біографічні книги не лише пізнавальними, а й захопливими. Це особливо важливо для сучасного читача, який цінує глибину змісту, але й потребує візуальної та емоційної привабливості.

Дизайн подарункового біографічного видання має поєднувати стиль та класичну витонченість. Обкладинка повинна одразу викликати довіру та інтерес, а наявність додаткових матеріалів — таких як ілюстрації, фотографії, листи, архівні документи чи тематичні есе — розширює зміст і занурює читача глибше у життя героя.

Створення обмежених серій або колекційних видань біографій видатних особистостей відкриває додаткові маркетингові можливості — вони можуть зацікавити колекціонерів, шанувальників історії та естетичних книг. Подарунковий формат підвищує емоційну цінність видання, роблячи його популярним подарунком на визначні дати.

Із розвитком цифрових технологій подарункові біографії стають доступними не лише у фізичному вигляді. Онлайн-платформи дають змогу експериментувати з подачею: створювати інтерактивні карти, часові лінії, галереї зображень, що дозволяє залучити нові аудиторії та забезпечити глибше занурення в історичний контекст.

Співпраця з крамницями, музеями, галереями, книжковими клубами допоможе підвищити видимість таких видань. Організація презентацій, тематичних лекцій, зустрічей із авторами чи дослідниками може значно посилити

впізнаваність та довіру до продукту. Такі заходи не лише популяризують книгу, а й формують навколо неї спільноту зацікавлених читачів.

Просування подарункових біографічних видань — це не лише комерційна стратегія, а й спосіб переосмислення культурної спадщини через людські історії. Такі видання дозволяють поглянути на знані постаті під новим кутом, наблизити їх до читача, зробити їхні життя зрозумілими і живими.

Водночас біографічний жанр має свої виклики — зокрема, потребу зберігати фактичну точність і повагу до історичного контексту. Інколи автору доводиться балансувати між глибоким дослідженням і художньою подачею. Проте саме ці виклики спонукають до відкритого діалогу про значення постаті та добу, в якій вона жила.

У підсумку, товаропросування подарункових біографічних книг — це спосіб відкрити двері до людських доль у новому форматі, перетворити книжку на подію, пригоду і водночас — на витвір мистецтва. Це розширює можливості сучасного книговидавання, наближаючи біографічну прозу до ширшої аудиторії, що цінує зміст, емоцію та форму.

Подарункове біографічне видання «Творець Вінні-Пуха: екранний і справжній Алан Мілн» — це не просто книга, а продуманий медіапродукт, створений з урахуванням потреб сучасного читача. Його маркетингове просування передбачає інтеграцію ключових етапів — від дослідження ринку до комунікації з потенційними покупцями.

Це видання поєднує біографічний аналіз, культурологічні спостереження та огляд кінематографічної інтерпретації життя Алана Мілна, створюючи унікальний продукт на перетині літератури, кіно і сучасної історії. Його відрізняє концептуальна візуальна подача, якісний друк, продумане ілюстративне наповнення та адаптований стиль викладу — усе це робить книгу доступною як для фахівців у сфері літературознавства, так і для широкої читацької аудиторії.

Книга реалізується як у традиційних книгарнях, так і на онлайн-платформах, що дозволяє охопити ширшу аудиторію. Крім того, вона доречна в музеях, культурних центрах, бібліотеках і тематичних магазинах,

пов'язаних із літературою чи кіно. Такий підхід підсилює диференціацію продукту і відкриває нові канали збуту. Також передбачена розробка міні буклетів, які надають змогу читачам ознайомитися із фрагментом видання.

Комунікаційна стратегія ґрунтується на поєднанні авторського голосу й активності видавництва. Окрім традиційних анонсів, важливу роль відіграє створення інтерв'ю, участь у тематичних подкастах і заходах, поява в медіа та співпраця з блогерами, які висвітлюють літературу, кіно та культуру загалом. Підвищити інтерес до книги можуть колаборації з тематичними освітніми платформами, культурними ініціативами або артпросторами. Упаковка, наявність книжкової закладки, подарункових елементів чи обмежених тиражів — усе це може стати додатковим стимулом до покупки.

Висновки до розділу 4

Подарункове видання «Творець Вінні-Пуха: екранний і справжній Алан Мілн» виділяється серед інших завдяки своїй унікальності. Мета створення цього видання полягає не лише в тому, щоб ознайомити з історією життя та творчості автора, а й зануритися у відмінності між екранізацією та реальністю. Серед ключових особливостей видання — використання високоякісних матеріалів для оформлення, унікальні ілюстрації та насичений візуальний контент, який підкреслює естетику. Цей проєкт розрахований на тих, хто захоплюється літературною спадщиною, колекціонерів.

Стратегія просування цього подарункового видання ґрунтується на комбінації традиційних і сучасних маркетингових підходів. Ефективне використання соціальних мереж, участь у книжкових виставках, співпраця з літературними блогерами та виданнями дозволить розширити коло потенційних читачів. Промо-кампанії будуть зосереджені на цільовій аудиторії шанувальників творчості Мілна та колекціонерів. Таким чином, завдяки чітко визначеній стратегії просування, проєкт може здобути популярність серед цільової аудиторії та досягти комерційного успіху.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження було розглянуто особливості редакторської діяльності при підготовці художнього, подарункового та біографічного видання з урахуванням сучасних вимог до змісту, оформлення та способів просування.

Робота редактора з художнім виданням охоплює не лише текстову обробку, а й організацію всього видавничого процесу: від глибинного аналізу структури твору до участі в художньому оформленні. Важливою складовою є дотримання балансу між збереженням авторського стилю та забезпеченням читацької зручності. Редактор виконує функції літературного куратора, координатора процесів і посередника між автором, художником та читачем.

Подарункові видання мають низку унікальних характеристик, зокрема — виражений естетичний компонент, що формує емоційну цінність продукту. Вони орієнтовані на візуальне сприйняття, тому ілюстрації, оформлення палітурки, вибір шрифтів та паперу відіграють не менш важливу роль, ніж зміст. Подарункове видання має відповідати не лише літературним, а й дизайнерсько-поліграфічним критеріям, що значно розширює обов'язки редактора.

Біографічні тексти, особливо в контексті їх кінематографічних інтерпретацій, відкривають простір для міжмедійного аналізу. Екранізації мають здатність переосмислювати образи авторів і подій, що впливає на сприйняття читачем і глядачем. Порівняльний аналіз показав, що кінематограф часто змінює акценти, концентруючись на драматургії й емоційному ефекті, тоді як книжковий формат дозволяє зберегти більшу глибину, контекст і достовірність.

Практична частина дипломної роботи — розробка художньо-подарункового біографічного видання «Творець Вінні-Пуха: екранний і справжній Алан Мілн» — продемонструвала значення комплексного підходу до створення продукту, який поєднує елементи дослідження, дизайну, літературної адаптації та маркетингу. Особливу увагу було приділено відповідності між змістом і візуальною концепцією видання, а також побудові стратегії його просування.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що робота над подарунковим біографічним виданням вимагає від редактора не лише високого рівня професійної компетенції, а й творчої гнучкості, здатності інтегрувати текст, візуальні елементи та комунікаційну стратегію в єдиний культурний продукт. Такий формат видання сприяє популяризації літературної спадщини та відкриває нові способи її репрезентації в сучасному книжковому просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богемська рапсодія. IMDB. URL: <https://www.imdb.com/title/tt1727824/> (дата звернення 01.03.2025).
2. Бронте Ш. Джейн Ейр. Київ. Nebobooklab publishing. 2021. 656 с.
3. Вбивство у Східному експресі. IMDB. URL: <https://www.imdb.com/title/tt3402236/> (дата звернення 09.02.2025).
4. Голодні ігри. IMDB. URL: <https://www.imdb.com/title/tt1392170/> (дата звернення 11.03.2025).
5. Гордість та упередження. IMDB. URL: <https://www.imdb.com/title/tt0414387/> (дата звернення 10.04.2025).
6. Гра в імітацію. IMDB. URL: <https://www.imdb.com/title/tt2084970/> (дата звернення 30.03.2025).
7. Джейн Ейр. IMDB. URL: <https://www.imdb.com/title/tt1229822/> (дата звернення 20.02.2025).
8. Джекі. IMDB. URL: <https://www.imdb.com/title/tt1619029/> (дата звернення 01.02.2025).
9. Дюна. IMDB. Частина 1. URL: <https://www.imdb.com/title/tt1160419/> (дата звернення 05.05.2025).
10. Елвіс. IMDB. URL: <https://www.imdb.com/title/tt0079103/> (дата звернення 07.03.2025).
11. Ерагон. IMDB. URL: <https://www.imdb.com/title/tt0449010/> (дата звернення 09.05.2025).
12. Загублена. IMDB. URL: <https://www.imdb.com/title/tt2267998/> (дата звернення 10.04.2025).
13. Історія Джекі Робінсон. IMDB. URL: <https://www.imdb.com/title/tt0042609/> (дата звернення 09.05.2025).
14. Клеопатра. IMDB. URL: <https://www.imdb.com/title/tt0056937/> (дата звернення 10.05.2025).

15. Літературне редагування. Studfile. URL: <https://surl.li/knipao> (дата звернення 12.02.2025).
16. Маленькі жінки. IMDB. URL: <https://www.imdb.com/title/tt3281548/> (дата звернення 17.02.2025).
17. Мене там нема. IMDB. URL: <https://www.imdb.com/title/tt0368794/> (дата звернення 03.03.2025).
18. Молодий містер Лінкольн. IMDB. URL: <https://www.imdb.com/title/tt0032155/> (дата звернення 05.05.2025).
19. Місіма: Життя в чотирьох розділах. IMDB. URL: <https://www.imdb.com/title/tt0089603/> (дата звернення 09.04.2025).
20. Не кажи нічого. IMDB. URL: <https://www.imdb.com/title/tt31122777/> (дата звернення 08.03.2025).
21. Оповідь служниці. IMDB. URL: <https://www.imdb.com/title/tt5834204/> (дата звернення 09.02.2025).
22. Подарункове видання. Українська бібліотечна енциклопедія. URL: <http://surl.li/qdnzsd> (дата звернення 25.03.2025).
23. Редактура та коректура — в чому різниця? Content Writer. URL: <https://surl.gd/jskdgu> (дата звернення 23.02.2025).
24. Спартак. IMDB. URL: <https://www.imdb.com/title/tt0054331/> (дата звернення 07.04.2025).
25. Толкін. IMDB. URL: <https://www.imdb.com/title/tt3361792/> (дата звернення 02.02.2025).
26. Частини тіла. IMDB. URL: <https://www.imdb.com/title/tt0119951/> (дата звернення 02.06.2025)
27. Biographical film. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Biographical_film (дата звернення 14.04.2025).
28. Explained: What is a Special Edition? Goldsborobooks. URL: <https://surl.li/xpkrrjd> (дата звернення 20.01.2025).
29. From Books to Films: The Art of Adapting Literature to Cinema. Artist weekly. URL: <https://surl.li/jmjcwd> (дата звернення 24.04.2025).

30. Gift book. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Gift_book (дата звернення 05.05.2025).
31. How a Good Book Became the 'Richest' of Holiday Gifts. New York Times. URL: <https://surl.lu/rijjot> (дата звернення 10.03.2025).
32. Job roles in book cover design and production. Penguin Random House. URL: <https://surli.cc/xbbqav> (дата звернення 04.02.2025).
33. Judging a Book by Its Cover: The Art of Designing a Book. Culture.pl. URL: <https://surl.lu/wjmlqx> (дата звернення 06.02.2025).
34. King S. On Writing: A Memoir of the Craft. Hardcover. Лондон. 2000. 256 с.
35. Put a Bow on It: Gift Books Continue to Grow. Publisher Weekly. URL: <https://surl.lu/efcioc> (дата звернення 01.06.2025).
36. The power of literary adaptations in tv and film. Demodemagazine. URL: <https://surl.li/unplqq> (дата звернення 08.05.2025).
37. What does an editor do? Laurelcohn. URL: <https://laurelcohn.com.au/the-role-of-an-editor/> (дата звернення 09.03.2025).
38. What is a Biopic — Definition & Best Examples Explained. Studiobinder. URL: <https://www.studiobinder.com/blog/what-is-biopic-definition/> (дата звернення 07.02.2025).
39. What is a Biopic? (Definition and Examples). No film school. URL: <https://nofilmschool.com/biopic> (дата звернення 09.04.2025).
40. What is Fiction Editing? Blue leaf editing. URL: <https://surl.lu/fmatvf> (дата звернення 28.02.2025).
41. Working with the author. Aceseditors. URL: <https://surl.li/kdlnim> (дата звернення 09.02.2025)